

Priručnik

Aktivno političko učešće,
angažovanje u demokratskim
procesima

NASLOV:

Priručnik „Aktivno političko učešće, angažovanje u demokratskim procesima“
(za omladinske radnike/edukatore/nastavnike sa konkretnim radionicama)

PROJEKAT:

Kritičko mišljenje i participacija kao temelj demokratije u Evropi

PROJEKNI PARTNERI:

Youth Power Njemačka e.V. (Njemačka)
Ringišpil 8 (Hrvatska)
Snaga Mladih/Youth Power (Bosna i Hercegovina)
NVO „Glas“ (Crna Gora)

IZDAVAČ:

Youth Power

UREDNIK:

Sabina Hebib

AUTORI:

Riad Čerkez
Anna-Maria Lasta

GRAFIČKI DIZAJN:

Vedran Raič

Jul, 2022

Co-funded by
the European Union

Sadržaj

<i>Uvod</i>	1
<i>O projektu</i>	2
<i>Partneri u projektu</i>	4
<i>Edukativne sesije – za osobe koje rade s mladima, edukatore i nastavnike</i>	7
<i>1. Dobrodošlica i međusobno upoznavanje</i>	8
<i>2. Politička situacija/stvarnost u našim zemljama</i>	12
<i>3. Demokratija i definicija demokratije</i>	16
<i>4. Politička socijalizacija</i>	19
<i>5. Politička kultura</i>	23
<i>6. Političko obrazovanje / Politika i populizam</i>	27
<i>7. Istraživanje političkih stvarnosti građana u lokalnoj zajednici</i>	31
<i>8. Glasanje i njegov značaj</i>	33
<i>9. Angažman u političkom aktivizmu</i>	36
<i>10. Vrste aktivnosti u političkom aktivizmu i njihova organizacija</i>	40
<i>11. Unapređenje edukativnih sesija koje će se primjenjivati u radu sa mladim ljudima u lokalnoj zajednici.</i>	44
<i>12. Finalna evaluacija događaja</i>	48

Uvod

Ovaj se priručnik temelji na aktivnosti učenja, poučavanja i osposobljavanja (Learning, Teaching, Training Activity – LTTA) naziva „Aktivno političko sudjelovanje i uključenost u demokratske procese” koja je organizirana u okviru aktivnosti projekta „Kritičko mišljenje i sudjelovanje kao temelji demokracije u Europi”.

Aktivnost osposobljavanja odvijala se u razdoblju od 10. do 20. travnja 2022. u Mostaru u Bosni i Hercegovini.

LTTA „Aktivno političko sudjelovanje i uključenost u demokratske procese” temelji se na neformalnom obrazovanju i metodama učenja kroz praksu. U okviru aktivnosti sudionicima je pružena mogućnost kreiranja vlastitih očekivanja pri učenju i ishoda učenja, kao i prilika da otkriju sebe i vlastite granice. Aktivnost LTTA bila je usmjerena na jačanje kompetencija osoba koje rade s mladima / nastavnika / edukatora u području aktivnog političkog sudjelovanja i uključenosti u demokratske procese.

Priručnik se sastoji od deset edukativnih radionica koje su provedene tijekom aktivnosti LTTA i poboljšane na temelju povratnih informacija osoba koje rade s mladima. Osim toga, dodane su sesije s uvodnim aktivnostima, *team buildingom* (izgradnjom tima) i evaluacijom međunarodnih edukativnih aktivnosti za voditelje edukacija koji provode sve sesije u međunarodnom okruženju.

Nadamo se da će ovi materijali biti korisni drugim osobama koje rade s mladima – kao početna točka za razvoj novih projekata i ideja ili kao resurs za organiziranje edukativnih sesija na temu aktivnog političkog sudjelovanja i uključenosti u demokratske procese.

O projektu

Pasivni stav mladih ljudi po pitanju učestvovanja u demokratskim aktivnostima i procesima, nedostatak vještina i znanja omladinskih radnika/ca prilikom podučavanja mladih ljudi vještinama i znanjima neophodnim za kritički pristup demokratiji i medijskoj pismenosti koje su povezane sa demokratskim procesima, nedostatak povjerenja mladih ljudi u demokratiju i demokratske vrijednosti (posebno vidljiv u regiji Zapadnog Balkana) predstavljaju glavne razloge za razvoj i stvaranje projekta CritiDe (skraćenica za projekat pod nazivom „Kritičko mišljenje i participacija kao temelj demokratije u Evropi”).

Utemeljen na procjeni potreba, istraživanju i objavljivanju od strane svih partnerskih zemalja, projekat se fokusira na podizanje nivoa političke i medijske pismenosti mladih ljudi, učenje o demokratiji, vladavini prava i vrijednostima, kao i na istraživanje načina na osnovu kojih mogu postati aktivni/e građani/ke, imajući u vidu ne samo izbore, već i širi opseg aktivnosti: kampanje, demonstracije, volontiranje, angažovanje u političkim partijama ili nevladinim organizacijama.

CritiDe, kao projekat, ima za cilj poboljšanje kapaciteta organizacija koje učestvuju u projektu i njihovih lokalnih partnera, kao i omladinskih radnika/ca u oblastima kritičkog mišljenja i aktivizma mladih ljudi u demokratskim procesima i razvoju vještina medijske pismenosti. Postizanje ovog cilja ostvariće se kroz razvoj i sprovođenje obuka za omladinske radnike/ce i izradu edukativnih priručnika i radionica. Povrh svega, biće pokrenuta edukativna platforma koja sadrži unaprijedene priručnike i onlajn obuku posvećenu upotrebi i prilagođavanju materijala pojedinačnim potrebama lokalnih zajednica i radu omladinskih radnika/edukatora/nastavnika. Platforma će dalje omogućiti prilike za kontakt sa lokalnim organizacijama kao ključnim mjestima i resursnim centrima.

Projekat se fokusira na ove tematske oblasti/pojedinačne ciljeve: političko učešće i dijalog sa donosiocima odluka; uključivanje mladih ljudi sa slabijim mogućnostima; demokratiju, vladavinu prava i vrijednosti.

Pojedinačni ciljevi projekta su:

- Poboljšati kompetencije i vještine omladinskih radnika/ca u četiri partnerske zemlje i u partnerskim organizacijama za razvoj, implementaciju i evaluaciju omladinskih aktivnosti i programa usredsređenih na demokratiju, političko učešće i medijsku pismenost mladih ljudi u lokalnim zajednicama kroz LTTA 1: Aktivno političko učešće, angažovanje u demokratskim procesima i LTTA 2: Medijska pismenost; pri čemu će u svakoj od LTTA biti uključeno po 30 učesnika/ca (ukupno 60 učesnika/ca, uključujući trenere/ice, eksperte/kinje i drugi kadar).

- Poboľšati i povećati postojeće kapacitete projektnih partnera za razvoj implementacije i evaluacije lokalnih i međunarodnih projekata usredsređenih na aktivno učešće mladih u demokratskim procesima i medijskoj pismenosti kroz aktivnosti koje će uslijediti nakon LTTA 1 i LTTA 2, a u kojima će iz četiri partnerske zemlje biti uključeno po 20 učesnika/ca (ukupno 160 učesnika/ca u prpratnim aktivnostima).
- Razviti okvir kompetencija za podršku omladinskim radnicima/cama u obrazovanju mladih ljudi po pitanju tema kao što su demokratija, političko učešće i medijska pismenost, a sve to kroz izradu i objavljivanje Priručnika 1: Aktivno političko učešće, angažovanje u demokratskim procesima i Priručnika 2: Medijska pismenost, koji će se koristiti u aktivnostima koje slijede (po 20 učesnika/ca iz svake partnerske zemlje), aktivnostima usmjerenim na širenje informacija (po 40 učesnika/ca iz svake partnerske zemlje), a biće dostupni na edukativnoj platformi.
- Razviti okvir kompetencija omladinskih radnika/ca za unapređenje, primjenjivanje i procjenu onlajn kampanja i korišćenja digitalnih alata u onlajn kampanjama kroz LTTA 3: Digitalni alati i onlajn kampanja, kao i onlajn kurs na edukativnoj platformi, koji je otvoren i pristupačan svima.
- Dodatno razviti partnerstvo sa EU i zemljama Zapadnog Balkana kada su u pitanju demokratija, političko učešće i medijska pismenost kroz razvoj edukativne platforme koja će sadržati unaprijeđene Priručnike i edukativne materijale; digitalne alate za e-učešće i e-demokratiju, onlajn kurseve o načinu upotrebe Priručnika i materijala s ciljem unapređenja, primjene i procjene radionica za mlade; pregled političkog sistema u četiri partnerske zemlje.
- Angažovati se u kontinuiranoj distribuciji i upotrebi novih proizvoda tokom kojih će najmanje 240 učesnika/ca (sa posebnim fokusom na NEET mlade i one slabijih mogućnosti) biti uključeno u naš omladinski rad koji se fokusira na teme demokratije, aktivnog političkog učešća i medijske pismenosti; aktivnosti neće biti ograničene samo na digitalne alate i onlajn kampanje.

Partneri u projektu

Youth Power Germany e.V

Internetska stranica: <https://de.youth-power.org>

Youth Power Germany (YP DE) je sestrinska organizacija Youth Power Bosna i Hercegovina (YP BA) osnovana od strane grupe mladih volontera i omladinskih radnika još 2018. godine. Njihov glavni cilj je podrška mladima u njemačkom društvu i svim mladima u Evropi. YP DE je aktivan u Berlinu, gdje podržava različite projekte za prevenciju nasilja među mladima i mladim imigrantima, podržava umjetničke projekte za mlade imigrante, projekte rodne ravnopravnosti i promociju vrijednosti EU i ljudskih prava. Posebno relevantno za ovaj projekat, YP DE, u saradnji sa četiri različita stručnjaka i dvije partnerske organizacije, u posljednje 3 godine radi na razvoju i implementaciji digitalnih alata u redovnim aktivnostima omladinskog rada. YP DE fond za implementaciju ovog projekta ima članove osoblja i omladinske radnike sa bogatim kvalitetima/kompetencijama u korišćenju alata za digitalnu fotografiju, digitalni marketing, marketing na društvenim mrežama, online kampanjama, podsticanja e-participacije itd. YP DE ima šest ljudi redovno angažovanih kao treneri i koordinatori projekata u organizaciji, a najmanje 300 ljudi je uključeno kao učenici u različite lokalne i obrazovne projekte svake godine.

Carousel 8, Croatia

Internetska stranica: <https://carousel8.org>

Organizacija Carousel 8 (C8) iz Hrvatske je nevladina organizacija iz Zagreba, osnovana kako bi mladima s manje mogućnosti pružila prilike za učenje i volontiranje. Glavni ciljevi C8 su promocija volonterizma i aktivnog građanstva; promoviranje neformalnog obrazovanja; promicanje svijesti o razvoju civilnog društva, te uključivanje ljudi u društveni i kulturni život. Posebno relevantno za ovaj projekt, C8 ima bogato iskustvo u organiziranju edukativnih radionica za srednjoškolce u zagrebačkoj regiji, gdje su radili na promoviranju aktivnog građanstva, mogućnostima volontiranja za mlade i osnovama medijske pismenosti. Pored toga, imaju iskustvo u radu sa NEET mladima i prvim glasačima na navigaciji u izbornom procesu i razvoju njihovih vještina u demokratskom građanstvu i provođenju izbora. Na međunarodnom nivou koordinirali su i implementirali nekoliko KA1 (mobilnost omladinskih radnika) projekata o volontiranju, upravljanju volonterima i mentorstvu u međunarodnom okruženju. C8 ima četiri osobe koje su redovno angažovane kao treneri i koordinatori projekata i najmanje 100 ljudi na međunarodnom; i 200 ljudi na lokalnom nivou uključenih kao učenici u obrazovne projekte.

Youth Power Bosna i Hercegovina

Internetska stranica: <https://www.youth-power.org>

Youth Power Bosna i Hercegovina (YP BA) je nevladina organizacija iz Mostara koju je 2013. godine osnovala grupa mladih ljudi koji su već imali iskustva u sektoru civilnog društva. Organizacija ima jak tim od sedam zaposlenih i preko 30 volontera koji vrše implementaciju tri dugoročna programa. Vizija YP-a je društvo pozitivnih vrijednosti u kojem mladi doprinose toleranciji i međuljudskom dijalogu, promovirajući zdrave stilove života, rodnu ravnopravnost, nenasilje i aktivno su uključeni u društveni život i politiku. Glavne aktivnosti YP BA su organizovanje radionica, obuka, razmjene mladih, savjetovanja, vršnjačke edukacije, organizovanja konferencija i različitih događaja. YP BA radi u različitim programima na lokalnom i nacionalnom nivou. YP BA je također uključen u BOLD program koji trenutno u Bosni i Hercegovini provodi ambasada SAD-a. Osoblje i stručnjaci YP BA zaduženi su za organizovanje edukativnih treninga i sesija za učesnike BOLD programa na temu građanskog obrazovanja, demokratije, ljudskih prava, novinarstva i medijske pismenosti i borbe protiv korupcije. Posebno relevantno za ovaj projekat je to što je YP BA jedna od prvih organizacija koja je radila na prilagođavanju edukativnih kurseva sa lica mjesta na onlajn kurseve. Njihovo bogato iskustvo u korišćenju besplatnih platformi i plaćenih opcija za razvoj onlajn kurseva u neformalnom obrazovanju biće od koristi za razvoj aktivnosti onlajn učenja u okviru ovog projekta, ali i za prenošenje iskustva i prakse sa drugim partnerima i učesnicima na aktivnostima.

NVO “Glas“, Montenegro

Internetska stranica: <https://nvoglas.me>

NVO GLAS je organizacija iz Crne Gore koju su nedavno u Podgorici osnovali entuzijastični ljudi koji imaju viziju da unaprijede cjelokupno društvo kroz unapređenje vještina i promoviranje cjeloživotnog učenja za sve. Svjesni činjenice da su mladi ljudi u Crnoj Gori visokoobrazovani i talentovani, ali i plašeći se da se iskažu u Crnogorskom još uvijek patrijarhalnom društvu u kojem je jak uticaj političkih partija, NVO GLAS sa organizovanjem seminara, obukama i drugim oblicima neformalnog obrazovanja, samostalno ili u saradnji sa drugim organizacijama, želi da im omogući sticanje znanja i iskustva koje ne obezbjeđuje formalno obrazovanje. To bi im omogućilo da upoznaju slične ljude za druženje i saradnju, ohrabrujući ih da aktivno učestvuju u donošenju odluka u oblastima ljudskih prava, borba protiv diskriminacije, nenasilja, interkulturalnog i međureligijskog dijaloga, omladinskih politika i strategija za mlade, zdravih stilova života kao i inicijativa od interesa za mlade, mir i mirovne politike. Aktivnosti NVO GLAS bi podstakle mlade da istražuju, prikupljaju i analiziraju podatke, putuju i uče o novim kulturama, te razvijaju poduzetničke ideje. Posebno relevantno za ovaj projekat, NVO GLAS je sprovela analizu potreba mladih u njihovoj lokalnoj zajednici na temu „Odnos mladih prema demokratiji kao sistemu

vrijednosti i trenutnom stanju“. Njihovi zaposlenici su kroz realizaciju ove studije već uspješno angažirali grupu omladinskih radnika zainteresovanih da aktivno učestvuju u projektnim aktivnostima i da umnože i implementiraju nove kompetencije i znanja direktno u lokalnim zajednicama u kojima rade.

Edukativne sesije – za osobe koje rade s mladima, edukatore i nastavnike

U ovom dijelu priručnika predstavljamo vam 12 edukativnih sesija, potpuno razrađenih i spremnih za provedbu. Te su sesije adaptacija sesija provedenih tijekom LTTA-a (aktivnost učenja, poučavanja i osposobljavanja) i mogu se upotrebljavati kao cjeloviti skup za dugoročna osposobljavanja ili kao odvojene sesije za bavljenje specifičnim potrebama ciljne skupine ili skupina.

Svaka je sesija popraćena objašnjenjem konteksta, općih i specifičnih ciljeva te kompetencija koje se razvijaju. Na popisu materijala i u tijeku sesije pronaći ćete više detalja o konkretnim koracima sesije i potrebnim materijalima. Iskusnijim osobama koje rade s mladima / edukatorima / nastavnicima preporučuje se da prilagode sesije posebnostima skupine s kojom rade i resursima koji im stoje na raspolaganju.

Na kraju svake sesije nalazi se popis preporuka za njezino daljnje provođenje. Te preporuke sadržavaju korisne informacije za edukatore koje bi trebalo uzeti u obzir tijekom pripreme za sesiju.

1. Dobrodošlica i međusobno upoznavanje

Trajanje: 180 minuta

Kontekst: Uvodne sesije su ključne i moraju biti detaljno organizirane jer se njima postavljaju temelji za kvalitetan grupni rad svih sudionika te za njihovo kvalitetno učenje tijekom bilo koje edukativne aktivnosti. Naša se skupina sastoji od predstavnika različitih organizacija koji dolaze iz različitih zemalja i konteksta, s vrlo raznolikim iskustvima u neformalnim obrazovnim okruženjima i provedbi aktivnosti u radu s mladima. Formalno otvaranje aktivnosti, dobrodošlica i predstavljanje organizatora i partnera uobičajen je i nužan način započinjanja svake edukativne aktivnosti. Time se sudionicima koji se međusobno ne poznaju i koji se mogu osjećati nelagodno omogućuje da upoznaju tim. Voditelji edukacije / facilitatori pomažu u „probijanju leda”. Ono što će reći u uvodnom dijelu pokazat će na kojim se njihovim uvjerenjima temelji priča projekta i na koji ih način program predstavlja. To će ujedno ilustrirati pristup organizatora kad je riječ o radu s mladima. Važno je dati sve potrebne informacije i zatim prepustiti sudionicima da se međusobno upoznaju.

Opći cilj sesije: Stvoriti zajedničku početnu točku i pokrenuti proces razvoja skupine, kao i dati najvažnije informacije o programu osposobljavanja i procesu učenja koji će biti provedeni.

Potrebni materijali: Pripremljeni *flipchart* papiri sa specifičnim ciljevima, tablica programa, tri papira za prezentiranje briga, doprinosa i očekivanja, kemijske olovke, markeri.

Specifični ciljevi:

- stvoriti atmosferu dobrodošlice i zadovoljstva zbog sudjelovanja
- predstaviti kontekst osposobljavanja, temu i plan rada, voditelje edukacije, organizatore i skupinu
- bolje upoznati jedni druge
- istražiti motivaciju sudionika za uključivanje u edukativnu aktivnost
- utvrditi njihova očekivanja od edukativne aktivnosti i njihove moguće doprinose
- kvaliteti događaja
- definirati pravila zajedničkog rada tijekom osposobljavanja.

Kompetencije koje se razvijaju:

- višejezičnost
- kompetencija učenja kako učiti
- društvene i građanske kompetencije
- komunikacija i suradnja u timskom radu.

Metodologija i metode:

- diskusije u krugu
- vježbe za učenje imena
- doprinosi i informacije
- individualna refleksija
- „nemoguća misija”
- rad u malim skupinama s konkretnim zadacima

Tijek sesije:

1.) Službena dobrodošlica domaćina i organizatora (20 minuta)

Voditelji edukacije i logističko osoblje iz organizacija domaćina predstavljaju se i ukratko prezentiraju program, projekt i glavne teme o kojima će se diskutirati.

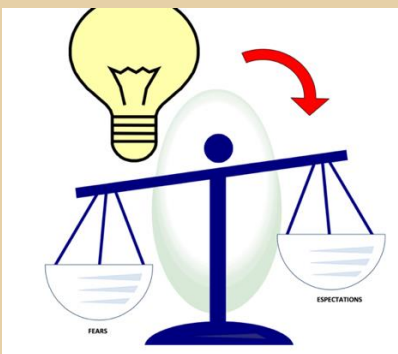
Objašnjavaju sve važne stvari povezane s logistikom događaja (uobičajeno vrijeme za obroke i pauze za kavu svakog dana, lokacija restorana, lokacija recepcije itd.) i dijele svoje informacije za kontakt za eventualne hitne slučajeve. Nakon uvodnog dijela sudionici s ostatkom skupine dijele svoja imena, zemlju podrijetla i nazive svojih organizacija.

2.) Mreža naših interesa (45 minuta)

Voditelji edukacije pripremaju veliki list papira (četiri povezana *flipchart* papira) na kojemu crtaju veliki krug. Svi sudionici moraju pronaći mjesto oko kruga i zapisati svoje ime. Sudionici moraju reći jednu stvar o sebi koju žele podijeliti s ostatkom skupine, na primjer: „Volim igrati tenis”, ili „Volim jesti tjesteninu”. Svi sudionici koji se slažu ili dijele isti interes povezuju se s tom osobom povlačeći liniju na papiru. Vježba je završena kad svi sudionici barem jednom podijele svoje interese ili hobije. Na kraju vježbe trebala bi nastati velika mreža. Voditelji edukacije stavit će je na zid kraj mjesta predviđenog za pauze za kavu i ona će služiti za pokretanje razgovora među sudionicima u narednim danima.

3.) Očekivanja/strahovi/doprinosi (35 minuta)

Sudionici su podijeljeni u četiri manje skupine u kojima trebaju razmisliti o očekivanjima koja imaju od osposobljavanja, svojim mogućim doprinosima uspješnoj provedbi događaja te strahovima u pogledu mogućih prepreka i poteškoća koje bi se mogle pojaviti. Sudionici na *flipchart* papir trebaju nacrtati vagu i zapisati svoja očekivanja na gornju pliticu za vaganje, a strahove na donju. Svoje doprinose trebaju zapisati u žarulju.

4.) Team building – „nemoguća misija” (60 minuta)

Skupina mora izvršiti osam ili više misija za koje će trebati izaći van i surađivati. Da bi mogla izvršiti sve misije na vrijeme, skupina se mora sama organizirati. Skupina voditeljima edukacije predstavlja sve izvršene misije kako bi dobila potvrdu o uspješnom ispunjenju zadataka.

Zadaci koje treba ostvariti u 40 minuta:

1. donijeti 20 različitih majica
2. popiti 12 litara vode
3. pronaći po jedan predmet za svako slovo abecede, sve ih donijeti i poredati u liniju
4. izbrojiti korake od prostorije za osposobljavanje do restorana i izračunati najmanji iznos kalorija koje će potrošiti u 11 dana
5. napraviti najdužu moguću sjenu sa svojim tijelima i odjećom i fotografirati je
6. napraviti plakat na kojem su objašnjena glavna načela neformalnog obrazovanja
7. snimiti grupnu fotografiju na kojoj je prikazana srž političkog sudjelovanja i aktivizma
8. upotrijebiti grupnu fotografiju i (ponovno) dizajnirati naslovnu sliku osposobljavanja na Facebooku
9. zbrojiti sve svoje pratitelje i prijatelje na profilima na društvenim mrežama
10. dobiti sljedeće informacije od hotela: kako je pandemija bolesti COVID-19 utjecala na
  1. radna mjesta i redovan rad zaposlenika, tko su njihovi uobičajeni gosti, snimiti *selfie* fotografiju s konobarom
11. snimiti videozapis u kojem skupina radi 100 sklekova

Na kraju voditelji edukacije vode refleksiju u krugu putem sljedećih pitanja za *debriefing* (vođeni razgovor):

1. Koji je bio najlakši zadatak koji ste dobili i zašto?
2. Koji je zadatak bio najizazovniji i zašto?
3. Kako ste podijelili zadatke?
4. Je li u skupini bilo vođa? Zašto?
5. Što je pospješilo učinkovitost komunikacije?
6. Jeste li ostvarili najbolje moguće rezultate? Predstavite ih.
7. Kako ste uspjeli funkcionirati kao tim? Kako biste sebe ocijenili od 1 do 10?
8. Što ste osobno naučili iz suradnje s drugima?
9. Kako se razvilo povjerenje u timu?
10. Opišite aktivnost jednom riječi – svatko u krugu.

Preporuke za voditelje edukacije koji žele provesti istu sesiju:

- Količina detalja koju voditelji edukacije i organizatori trebaju dati u objašnjavanju glavnih elemenata osposobljavanja u stvarnosti će ovisiti o strukturi skupine, a posebno o prethodnim iskustvima njezinih članova. Što su manje upućeni u okruženje osposobljavanja to bi više vremena moglo biti potrebno za definiranje okvira osposobljavanja. Savjetujemo da se s tim dijelom ne žuri i da se ostavi vremena za prva pitanja. Kvaliteta odgovora na ta pitanja potaknut će (ili neće) spremnost na otvorenu komunikaciju unutar skupine.
- Vrlo je preporučljivo ostaviti prostor za fleksibilnost i promjene kako bi skupina uvidjela da se njihove potrebe uvažavaju. To će pomoći da skupina razvije svijest o tome da čitav proces i ishodi pripadaju njima.
- Kad mala skupina predstavlja svoja osobna očekivanja, osjećaje i doprinose, voditelji edukacije trebaju provjeriti jesu li sve brige spomenute i obuhvaćene.

2. Politička situacija/stvarnost u našim zemljama

Trajanje: 180 minuta

Opšti podaci: U Evropi, riječ demokratija ima sve veći broj značenja. Da li smo sigurni da ovaj pojam ima isto značenje u Crnoj Gori i Njemačkoj, zemljama koje obiluju različitostima? Da li evropske zemlje, od Hrvatske do Bosne i Hercegovine, dijele zajedničko razumijevanje demokratije i političke stvarnosti? Analiza političkih realnosti i potreba mladih ljudi koji su povezani sa njima važna je za unapređenje daljih planova i programa kojima se podstiče demokratsko učešće među njihovim korisnicima/ama.

Opšti cilj: Istražiti postojeće političke realnosti u različitim državama/zajednicama i stvoriti prostor u kojem će učesnici/e diskutovati, razmatrati i razmjenjivati sličnosti i razlike.

Materijal: flip čart, markeri, hemijske, makaze, papir u boji, i makar jedan laptop/pametni telefon po nacionalnom timu u svrhu onlajn istraživanja.

Pojedinačni ciljevi:

- Dobiti informacije o političkim situacijama i realnostima u drugim državama/zajednicama
- Diskutovati i definisati pojam „politička situacija”
- U okviru nacionalnih timova napraviti edukativne postere o političkim situacijama

Kompetencije koje se podstiču:

- Timski rad
- Vještine prezentovanja
- Komunikacijske vještine
- Istraživačke sposobnosti
- Vještine izrade edukativnih postera

Metodologija i metode:

- Rad u nacionalnim timovima
- Grupne prezentacije
- Plenarna diskusija
- Zidna izložba

Tok sesije:

1.) Uvod u temu i definisanje pojma „politička situacija” (25 minuta)

Usljed složenosti date teme, i potrebe za opštim razumijevanjem onoga što se nalazi ispod površine definicije političke situacije, treneri/ce u prvom dijelu sesije započinju diskusiju sa učesnicima/ama postavljanjem sljedećih pitanja:

1. Šta možemo da kažemo o politici u našim zemljama?
2. Kako mi, kao omladinski radnici/e, tumačimo politiku u našim zemljama?
3. Kako mladi ljudi sa kojima radimo tumače politiku u našim zemljama i lokalnim zajednicama?
4. Koje politike su najčešće zastupljene u našim zemljama?
5. Kako bismo to objasnili nekome ko posjećuje naše zemlje po prvi put?
6. Šta mislite da bi bile moguće sličnosti u politikama zemalja čiji/e se predstavnici/e ovdje nalaze?
7. A koje bi bile razlike?

Sva ova pitanja sa plenarne diskusije doprinose postizanju zajedničkog odgovora na – još jedno pitanje:

- Kako bismo definisali značenje pojma: politička situacija?

Treneri/ce mogu napisati definiciju političke situacije koju je grupa prihvatila kao polaznu tačku za analizu političkih situacija u pojedinačnim partnerskim zemljama.

2.) Pravljenje edukativnih postera u okviru nacionalnih timova (70 minuta)

Nakon usaglašavanja po pitanju zajedničke polazne tačke u vezi sa razumijevanjem političke situacije, treneri/ce daju instrukcije nakon kojih se učesnici/e dijele u nacionalne timove i izrađuju edukativne postere. U ovom dijelu sesije treneri/ce postavljaju sljedeća ključna pitanja:

- Koja je trenutna politička situacija u određenoj zemlji? Podijelite neke važne podatke i dodatne materijale koje ostali učesnici/e mogu kasnije provjeriti.
- Kako mladi tumače političku situaciju, i kako političari vide mlade ljude i rad sa njima ili za njih? Prikažite statistiku i značajna istraživanja o ovim stavovima.
- Koja su goruća pitanja u vezi sa trenutnom političkom situacijom u vašoj zemlji i koji je njen uticaj na ljude? Podijelite neke članke i korisne resurse/informativne listove.

Edukativni posteri bi trebalo da obiluju vizuelnim sadržajem, a da pritom obuhvataju značajne podatke.

3.) Razmjena i prezentacija političkih stvarnosti (60 minuta)

Nakon zavšetka zadatka, nacionalni timovi predstavljaju svoje edukativne postere. Prezentacija je organizovana u vidu galerije – grupni obilasci postera (odnosno remek-djela imajući u vidu da se radi o vježbi - galerija). Način predstavljanja edukativnih postera može se prilagoditi drugim grupama kada se ova radionica sprovodi u okviru drugih projekata ili obuka. Svakom od nacionalnih timova dato je 10 minuta kako bi završili prezentaciju, a dodatnih 5 minuta predviđeno je za pitanja koja mogu imati ostali učesnici/e.

4.) Završna diskusija i zaključak (25 minuta)

Treneri/ce završavaju sesiju:

- rezimiranjem svega što je pomenuto u prvom dijelu sesije,
- rezimiranjem rezultata rada u vidu edukativnog postera, i
- vođenjem diskusije koja je zasnovana na pitanjima koja se nalaze ispod.

Pitanja za diskusiju:

1. Koja su bila očekivanja od sesije prije nego što smo počeli da radimo na stvaranju zajedničkog razumijevanja pojma politička situacija?
2. Kako ste tumačili političku situaciju u drugim partnerskim zemljama prije sesije, a kako je tumačite sada, nakon sesije?
3. Da li ste imali neke predrasude u vezi sa političkom situacijom u drugim partnerskim zemljama koje su dio ovog projekta? Ukoliko je to bio slučaj, koje su to predrasude i na čemu su bile zasnovane?
4. Šta smo naučili o političkoj situaciji u drugim zemljama?
5. Kako možemo koristiti pozitivne primjere političke situacije u drugim zemljama kako bismo poboljšali situaciju u našim lokalnim zajednicama i zemljama?
6. Šta možemo naučiti iz ove sesije, i kako to može biti korisno u našem budućem radu sa mladima?

Preporuke za trenere/ice koji/e realizuju sesiju:

- Kako bi učesnici/e mogli/e da predstavljaju statističke podatke o temi, važno je unaprijed ih obavijestiti da prikupe podatke i dođu pripremljeni/e za obuku. To se može uraditi tokom pripremnih aktivnosti uoči događaja koji se organizuje.
- Struktura sesije ne ostavlja mnogo prostora za slobodno vrijeme. Treneri/ce bi trebalo unaprijed da obezbijede neophodni materijal za učesnike/ce, kao i radni prostor za manje grupe, kako se ne bi trošilo mnogo vremena na raspodjelu materijala ili pripremu radnog prostora.
- Tokom sesije, poželjno je da učesnici/e imaju pristup internetu, kako bi mogli/e da sprovedu istraživanje o činjenicama i podacima koje planiraju da predstavljaju u svojim edukativnim posterima.
- Tokom prezentacije, važno je vremenski ograničiti sesije, u zavisnosti od broja zemalja/zajednica/timova prisutnih na događaju.

3. Demokratija i definicija demokratije

Trajanje: 180 minuta

Pozadina: Da bismo objasnili važnost demokratije, potrebno je odgovoriti na neka fundamentalna pitanja: Šta se tačno misli kada ljudi kažu „demokratija”? Zašto se pretpostavlja da bi demokratija trebala biti preferirani oblik vladavine u svijetu? Kako se to može usporediti s drugim modelima političke organizacije? I zašto postoji tako raširena percepcija da je demokratija ugrožena? Kada govorimo o važnosti demokratije, važno je da je tačno definišemo.

Cilj sesije: Da biste pronašli zajedničku definiciju demokratije kombinovanjem individualnog i grupnog rada, pronađite primere današnje demokratije u zemljama učesnicama i moguće izazove sa kojima se te zemlje suočavaju.

Potrebni materijali: Flipchart papir, markeri, olovke, makaze, A4 papir.

Ciljevi:

- Razgovarati i definisati pojam demokratije na osnovu diskusije s učesnicima
- Koristiti kreativne metode prezentacije kako bi bolje razumjeli značenje demokratskih sistema
- Razgovarati o sličnostima i razlikama u razumijevanju demokratije u različitim zemljama/zajednicama

Kompetencije kojima se bavi:

- Građanske kompetencije
- Timski rad
- Prezentacijske vještine
- Kreativnost
- Socijalne kompetencije
- Vještine diskusije
- Samosvjesnost
- Samorefleksija

Metodologija i metode:

- Brainstorming
- Rad u manjim grupama sa datim zadacima
- Kreativne interaktivne prezentacije

- Teorijski ulazi
- Interaktivne diskusije
- Debata

Tok sesije:

1.) Moje lično značenje demokratije – individualni rad (15 minuta)

Na početku sesije, trener zamoli svakog učesnika da uzme A4 papir i napiše ili nacрта šta za njih predstavlja demokratija. Učesnicima se daje 15 minuta samostalnog rada, nakon čega svaki pojedinac zadržava svoj list papira za sebe. Učesnici se ohrabruju da koriste bilo koji način izražavanja sebe i misli koji im je najugodniji.

2.) Definisanje demokratije – grupni rad (40 minuta)

Učesnici su sada podijeljeni u pet različitih grupa. Svaka grupa je dobila zadatak da u okviru grupe diskutuje o pitanju „Šta je za mene demokratija“ na osnovu pojedinačnih radova koje su svi učesnici prethodno izradili. Svaki učesnik je dobio određeno vrijeme da predstavi svoj individualni rad unutar malih grupa sa konačnim ciljem stvaranja zajedničke definicije. Grupe također trebaju odlučiti o članovima koji će biti zaduženi za vođenje bilješki o diskusiji i rezultatima diskusije. Učesnici imaju 60 minuta da predstavljaju svoje pojedinačne radove, diskutuju i donesu zajednički zaključak o tome šta demokratija predstavlja za grupu.

3.) Razvijanje kreativnih grupnih prezentacija u obliku TV emisija/podcasta (50 minuta)

Nakon što je svaka grupa postigla zajedničko razumijevanje o tome šta za njih predstavlja demokratija, grupe su pozvane da naprave kreativnu prezentaciju definicija i razumijevanja koje su razvile. Dobili su instrukcije da trebaju napraviti prezentacije u trajanju od najviše 10 minuta u obliku TV emisije/podcasta/TV vijesti/TV debate koja uključuje aktivno učešće svih članova grupe kako bi predstavili ono o čemu su prethodno razgovarali unutar grupa. i pokazati kakav je njihov zaključak o značenju demokratije.

4.) Grupne prezentacije i uvođenje udžbeničkih definicija demokratije (60 minuta)

Grupe su pozvane da iznesu svoje prezentacije grupnog rada i razumijevanja šta demokratija predstavlja za svaku grupu na plenarnoj sjednici. Na kraju izlaganja, trener uvodi neke od definicija demokratije:

- Vlada od strane naroda, posebno: vladavina većine

- Vlada u kojoj je vrhovna vlast povjerena narodu i vrši je direktno ili indirektno kroz sistem predstavljanja koji obično uključuje periodično održavane slobodne izbore
- Običan narod, posebno kada predstavlja izvor političke vlasti
- Odsustvo nasljednih ili proizvoljnih klasnih razlika ili privilegija

Grupe su zatim imale priliku da diskutuju o sličnostima i razlikama između njihovih definicija i gore predstavljenih opštih definicija demokratije.

5.) Završna diskusija i zaključci (15 minuta)

Trener vodi diskusiju sa sljedećim pitanjima::

1. Koje je najčešće razumijevanje demokratije koje smo imali među različitim grupama?
2. Kako su tekli procesi definisanja značenja demokratije u manjim grupama?
3. Šta je dobro, a šta nije?
4. Da li ste imali sukobe unutar manjih grupa oko definisanja značenja demokratije? Kako ste rješavali sukobe?
5. Koje su sličnosti i razlike koje smo imali na kraju ove radionice u smislu
6. razumijevanja demokratije?
7. Šta smo naučili iz ove radionice i kako to možemo iskoristiti u našem omladinskom radu
8. Prakse?

Trener zaključuje sesiju podvlačeći da demokratija može imati različita lična značenja, a mi možemo imati različita lična shvatanja šta je demokratija i kako demokratija izgleda. Upravo radi toga je važno imati na umu neke od definicija demokracije, a istovremeno imati otvoren um i razumijevanje tuđih interpretacija i ličnih emocija u vezi sa temom značenja demokratije.

Preporuke budućim trenerima/cama za realizaciju ove sesije:

- Kako učesnici iz različitih zemalja/zajednica mogu imati različita lična shvatanja o tome šta je demokratija i kako bi idealna demokratija trebala izgledati, važno je da treneri od samog početka napomenu da će kroz samorefleksiju i kombinovanjem individualnog i grupnog rada postići različite definicije koje nisu pogrešne u poređenju jednih s drugim, već su komplementarne i nude širu sliku željenog problema.

4. Politička socijalizacija

Trajanje: 180 minuta

Kontekst: Politička socijalizacija posebna je vrsta političkog učenja pri kojem osobe razvijaju stavove, vrijednosti, uvjerenja, mišljenja i ponašanja koji im pomažu da budu dobri građani svojih zemalja. Socijalizacija je primarno jednosmjernan proces kroz koji mladi razumijevaju svijet politike putem interakcija s odraslima i medijima. Ljudi razvijaju stavove o političkim sustavima putem procesa socijalizacije. Zbog toga je važno da osobe koje rade s mladima mogu aktivno raditi na temi političke socijalizacije u okviru svojih redovnih aktivnosti u radu s mladima.

Opći cilj sesije: Istražiti koncept političke socijalizacije; naučiti koji su agensi političke socijalizacije i kako oni utječu na (mlade) ljude u svakodnevnom životu.

Potrebni materijali: *Flipchart* papiri, papiri A3 i A4, markeri, kemijske olovke, škare, ljepilo / samoljepljiva traka.

Specifični ciljevi:

- razumjeti i definirati termin političke socijalizacije
- istražiti sedam različitih agensa političke socijalizacije i njihov utjecaj na (mlade) ljude u svakodnevnom životu
- vježbati vještine facilitacije putem osmišljavanja grupnih prezentacija
- razmotriti i istražiti nove agense političke socijalizacije koji bi se mogli pojaviti u budućnosti

Kompetencije koje se razvijaju:

- građanske kompetencije
- društvene kompetencije
- timski rad
- vještine komunikacije i suradnje
- vještine facilitacije
- učenje kako učiti
- poduzetničke kompetencije

Metode i metodologija:

- rad u malim skupinama s konkretnim zadacima
- facilitacija
- interaktivne prezentacije
- interaktivne diskusije

- završno zaključivanje
- izložba na podu

Tijek sesije:

1.) Energizer: medijske stolice (15 minuta)

Svi sudionici sjedaju na stolice posložene u krug. Jedna stolica nedostaje, i osoba bez stolice stoji u sredini kruga. Da bi mogla sjesti, ta osoba dijeli informacije o načinu na koji se služi medijima – kakve medije prati, koliko često, provjerava li točnost podataka, dijeli li vijesti i ostale elemente svakodnevnog ponašanja povezane s medijima. Ovo je jedna od mogućih rečenica: „Obično slušam vijesti na radiju svako jutro”.

Svatko u krugu tko radi isto ili se slaže s tom informacijom treba ustati i potražiti mjesto na nekoj drugoj stolici. Osoba iz sredine također pokušava sjesti. Uvijek će se u sredini kruga naći jedna osoba koja treba podijeliti novu rečenicu i pokušati sjesti. Na taj način to neće biti samo energizer, već i razmjena informacija o sudionicima i odraz mnogih načina upotrebe i konzumacije medija. Time će se dati pregled različitih ponašanja sudionika radionice kad je riječ o upotrebi medija.

2.) Uvod u temu – teorijske informacije (20 minuta)

Voditelji edukacije sudionicima daju teorijske informacije o pojmu i temi današnje sesije. Tijekom uvoda sudionike se potiče na aktivno sudjelovanje u diskusijama, razmjenu mišljenja, komentiranje nekoliko rečenica koje navode voditelji edukacije i dijeljenje svojih osobnih iskustava i stvarnosti iz svojih lokalnih zajednica.

Koncept političke socijalizacije važan je da bi se razumjelo kako se politička kultura formira u različitim društvima i kako političke vrijednosti, uvjerenja i stavovi osoba opstaju kroz različite generacije. Te se vrijednosti ili uvjerenja prenose na novu generaciju putem određenih agensa političke socijalizacije. Smrću pojedinih članova skupine politička kultura te skupine ne umire. Novi članovi skupine održavaju njezinu političku kulturu. Oni od djetinjstva uče i prihvaćaju političke vrijednosti ili uvjerenja društva te im se pokoravaju.

Politička socijalizacija je proces učenja i prihvaćanja političkih vrijednosti te održavanja njihova tijeka. Okolnosti u kojima se politička socijalizacija može odvijati gotovo da nemaju granica. Mladi se mogu politički socijalizirati putem razgovora tijekom večere s članovima obitelji, gledanja televizije i filmova, sudjelovanja u nekoj Facebook grupi ili dopisivanja s prijateljima. Učinci tih iskustava znatno variraju jer ljudi mogu prihvatiti, odbiti ili ignorirati političke poruke.

3.) Agensi političke socijalizacije – izložba na podu (80 minuta)

Sudionici su podijeljeni u sedam različitih skupina. Voditelji edukacije pripremaju prostoriju za osposobljavanje u kojoj, na sedam različitih položaja, postavljaju papire A3 (ili *flipchart* papire) sa sedam različitih agensa političke socijalizacije. Svaka skupina započinje s jednim papirom i ima deset minuta za diskusiju i bilježenje rezultata diskusije na papirima. Nakon deset minuta voditelji edukacije daju znak i svaka se skupina pomiče na sljedeći položaj (papir) u smjeru kazaljke na satu. Postupak se ponavlja dok sve skupine ne prođu sve položaje i ne dodaju svoje doprinose na svaki postavljeni papir u prostoriji. Agensi socijalizacije postavljeni na sedam različitih papira su sljedeći:

- **Obitelj:** Obitelji perpetuiraju vrijednosti na kojima se temelji podrška političkim autoritetima te mogu snažno utjecati na djetetove početne političke i ideološke stavove ili stranačku pripadnost. Uloga obitelji je ključna u prenošenju političkih vrijednosti s jedne generacije na drugu.
- **Skupine bliskih prijatelja:** Bliska skupina je skupina ljudi koju čine relativno bliski ili bliski prijatelji. Postoji mnogo vrsta razgovora s bliskim prijateljima. Politički stavovi prijatelja mogu utjecati na moralni svjetonazor osobe i promijeniti ga.
- **Obrazovne institucije:** Lojalnost državi pokušava se ojačati putem školskih kurikuluma, što uključuje nacionalističke ideale, slavnu prošlost nacije, diskusije o nacionalnim vođama itd.
- **Političke stranke:** Političke stranke natječu se na izborima putem političkog organiziranja kako bi povećale svoju političku moć. Politička uloga ljudi ovisi o gospodarskom, društvenom i političkom svjetonazoru neke političke stranke i njezinu odnosu s političkim sustavom.
- **Masovni mediji:** Uz pomoć medija vijesti, komentari i slike povezani s političkim događanjima brzo dolaze do masa. Članovi vlade ili vladajuće stranke koriste medije kako bi izrazili svoja stajališta. Isto čine i oporbene stranke i njihovi članovi.
- **Profesionalne organizacije:** Različite organizacije organizirane na profesionalnoj osnovi jesu sindikati, seljačke udruge, udruge obrazovnih djelatnika, studentske udruge itd. Te organizacije ne stječu političku moć kao političke stranke niti sudjeluju u izbornoj utakmici, ali nastoje očuvati svoje profesionalne interese utjecanjem na postupak donošenja odluka u državi.
- **Religijske organizacije:** Politička uloga religijskih organizacija smanjila se u suvremenim sekularnim demokratskim državama. Ipak, čini se kako te organizacije imaju određenu

neizravnu ulogu te kako i dalje nastoje na različite načine utjecati na političke stavove svojih članova.

4.) Skupna prezentacija za voditelje edukacije (45 minuta)

Kad sve skupine završe s radom, dobivaju, kao velika skupina svih sudionika, zadatak da pripreme prezentaciju za voditelje edukacije putem upotrebe i kombiniranja doprinosa sa svih sedam različitih položaja. Svi sudionici trebaju se aktivno uključiti u izradu prezentacije, kao i u diskusiju o doprinosima te izdvajanje najvažnijih informacija.

5.) Završne diskusije i zaključak (20 minuta)

Nakon što sudionici predstave svoj rad, voditelji edukacije započet će završne diskusije i donošenje zaključaka u krugu.

Pitanja za vođenje diskusije bila su sljedeća:

1. Koja je, prema vašem mišljenju, svrha i važnost političke socijalizacije?
2. Jeste li bili svjesni svih agensa političke socijalizacije prije ove sesije ili ste naučili nešto novo? Ako jeste, što?
3. Koji su, prema vašem mišljenju, agensi političke socijalizacije koji najviše utječu na mlade?
4. Budući da se društvo neprestano mijenja, vidite li neke moguće agense koji bi mogli postati relevantniji u budućnosti i zašto?

Preporuke za voditelje edukacije koji žele provesti istu sesiju:

- Kad pripremate sedam različitih položaja u prostoriji za osposobljavanje, važno je pripremiti ih unaprijed i osigurati da svaka skupina ima dovoljno prostora i mjesta za diskutiranje o temama i davanje svojeg mišljenja. U nekim slučajevima pojedini položaji mogu se postaviti i izvan prostorije, ali morate osigurati da sudionici znaju na kojem se položaju nalaze i da neće izgubiti previše vremena hodajući do tih položaja.
- Kad sudionici pripremaju prezentaciju za voditelje edukacije, voditelji moraju povremeno provjeriti skupinu kako bi bili sigurni da su svi sudionici jednako uključeni.
- Iako u nekim dijelovima sesije postoji dovoljno prostora za daljnje diskusije, voditelji edukacije trebali bi obratiti pažnju na upravljanje vremenom u različitim dijelovima sesije kako ona ne bi trajala nekoliko sati. Stoga je neophodno da voditelji edukacije prate rad u manjim skupinama, podsjećaju sudionike na vrijeme koje je preostalo za pojedine dijelove sesije te na konstruktivan način usmjeravaju diskusiju.

5. Politička kultura

Trajanje: 180 minuta

Opšti podaci: Politička kultura opisuje uticaj kulture na politiku. Svaki politički sistem ukorijenjen je u određenoj političkoj kulturi. Političku kulturu oblikuju zajednička istorija ljudi koji žive u određenom političkom sistemu i njihove lične životne priče. Drugim riječima, politička kultura je podjednako ukorijenjena u javnim događajima i privatnim iskustvima. Oblikovana tokom dužih vremenskih perioda, politička kultura je istrajna i teži sporim promjenama, posebno u demokratskim sistemima koje danas imamo u Evropi. Usljed spoljnih i unutrašnjih izazova sa kojima se Evropa suočava, situacija se mijenja brže nego ikada, pri čemu lideri nekih demokratskih zemalja pokušavaju da unaprijede svoj položaj i prilagode postojeću sliku političke kulture.

Opšti cilj: Diskutovati o tri različita oblika političke kulture i razumjeti razlike između političkih kultura prisutnih u različitim zemljama i sistemima.

Materijal: Flip čart, papiri A4 formata, stikeri, laptop, pametni telefoni, markeri, hemijske.

Pojedinačni ciljevi:

- Definisati pojam „politička kultura”
- Analizirati tri različita oblika političke kulture i pronaći primjere u svakodnevnom životu
- Analizirati političke stvarnosti zemalja učesnika koje se tokom rada u nacionalnim timovima dovode u vezu sa političkom kulturom

Kompetencije koje se podstiču:

- Građanske kompetencije
- Timski rad
- Vještine komunikacije i saradnje
- Digitalne kompetencije
- Samorefleksija

Metodologija i metode:

- Individualni rad
- „Oluja ideja” (engl. brainstorming)
- Rad u paru
- Rad u nacionalnim timovima
- Teorijsko objašnjenje
- Interaktivna plenarna diskusija
- Prezentacije praćene diskusijama

Tok sesije:

1.) „Enerdzajzer” (engl. energizer): Turnir „Papir, kamen, makaze” (15 minuta)

Na početku, svaki učesnik/ca mora pronaći suparnika/cu za igru „Papir, kamen, makaze” i igrati dok neko ne pobijedi. Pobjednik/ca mora da pronađe novog suparnika/cu, a igrač koji je izgubio postaje njegov/a obožavatelj/ka. Pobjednik/ca igra protiv novog/e protivnika/ce, a njegov/a obožavatelj/ka ga/je bodri. Pobjednik/ca druge igre traži novog protivnika/cu, a gubitnički tim se pridružuje grupi obožavatelja/ki. Ovaj proces se ponavlja sve dok ne ostanu dva/ije protivnika/ce sa velikom grupom obožavatelja/ki. Posljednja dva igrača igraju sve dok jedan od njih ne pobijedi dva puta.

2.) Pojam „politička kultura” – stikeri (25 minuta)

Na početku, trener/ica piše pojam „politička kultura” na flip čartu (ili na dva spojena flip čarta, u zavisnosti od veličine grupe), zatim podijeli stikere učesnicima/ama. Učesnici/e imaju 15 minuta kako bi razmislili/e o svim mogućim pojmovima povezanim sa terminom „politička kultura” i zalijepe ih na flip čart koji se nalazi na sredini prostorije. Nakon što svi učesnici/e dobiju priliku da podijele svoje riječi, trener/ica će ih sve pročitati naglas.

Ako je potrebno, treneri/ce mogu, takođe, dodati neke od ključnih termina ukoliko ih učesnici/e nisu pomenuli/, kao što su:

učestvovanje; demokratski; građani/ke; klasični; subjektivni: stavovi; opšti prikaz; svjesni/e; društvo; istorija; homogeno; korporatizam; vlada; opšti; udružiti se; raspravljati; odluke; pravila itd.

3.) Teorijsko objašnjenje od strane trenera/ica i diskusija (30 minuta)

Na početku diskusije, treneri/ce moraju naglasiti da je važno imati na umu da među ljudima iz različitih država postoje različite vrste političke kulture. Čak i u našoj grupi, koja obuhvata ljude iz 4 različite države, mogu se očekivati različite političke kulture, vjerovanja i stavovi koje su ljudi usvojili u prošlosti. Ono što je normalno i prihvatljivo za nekoga, ne mora biti prihvatljivo za drugu osobu. Za političku kulturu uopšte možemo istaći da se dovodi u vezu sa psihologijom ponašanja ljudi. Ona ne predstavlja političke aktivnosti same po sebi, već se zasniva na uticaju koji mentalitet ima na određene političke aktivnosti.

Nakon toga, treneri/ce daju teorijsko objašnjenje o tri tipa političke kulture:

1.) Parohijska politička kultura

- Uopšteno govoreći, u nerazvijenim zemljama i tradicionalnim društvenim sistemima, postoji nedostatak svijesti i interesovanja, odnosno rasprostranjena je ravnodušnost među pojedincima u pogledu političkih pitanja.
- U političkom životu i nacionalnom političkom sistemu, zastupljeno je zanemarivanje sunarodnika/ca, koje dovodi do stvaranja parohijske političke kulture.
- Kako bi se takvoj kulturi stalo na kraj, potrebno je unapređenje obrazovanja i političke komunikacije. U Aziji i Africi još uvijek postoje brojne oblasti u kojima je zastupljena parohijska politička kultura.

2. Participativna politička kultura

- U participativnoj političkoj kulturi, svaki građanin/ka aktivno učestvuje u političkim pitanjima. Pojedinci doživljavaju sebe kao aktivne učesnike/ce trenutnog političkog sistema.
- Učestvovanje i procjena pojedinca u tradicionalnom političkom sistemu su veoma snažni i značajni u takvoj političkoj kulturi. Pojedinaac je uvijek svjestan svojih prava i obaveza. Velika Britanija i SAD su najbolji primjeri participativne političke kulture.

3. Podanička politička kultura

- U ovom tipu političke kulture, važna je uloga ljudi u političkim pitanjima. Javnost je u potpunosti svjesna dominantnog političkog sistema i uticaja koje djelovanje države ima na njihov način života.

- Uprkos postojanju entuzijazma za politički život, ljudi ne pokušavaju da utiču na proces donošenja odluka. Umjesto toga, odluke vlade se u većem broju slučajeva prihvataju bez odobrenja. Ova tendencija koja je zastupljena u državnim pitanjima od javnog interesa pripisuje se pasivnoj političkoj kulturi.

4.) Rad u nacionalnim timovima (45 minuta)

Na kraju, učesnici/e se dijele u manje grupe za posljednji zadatak: trebalo bi da diskutuju i razmisle o primjerima iz svojih zemalja i lokalnih zajednica u kojima uočavaju bilo koji od prethodno

pomenutih tipova političke kulture. Ako neki od tipova političke kulture nisu prisutni u njihovim zemljama, ali znaju primjere iz drugih zemalja ili zajednica, mogu, takođe, upotrijebiti te primjere. Učesnici/e su podstaknuti/e da koriste prethodno iskustvo, ali i druge raspoložive izvore, kao što su internet na laptopu ili pametnom telefonu.

5.) Prezentacije i diskusije (40 minuta)

Nakon završenog rada, svaki od nacionalnih timova dobija po 7 minuta kako bi predstavio rezultate, dok su 3 minuta predviđena za moguća pitanja i komentare od strane drugih grupa. Ako učesnici/e nemaju dovoljno vremena da odgovore na sva pitanja tokom prezentacija, diskusija se može nastaviti u završnom dijelu sesije koji je predviđen za zaključke.

6.) Završna diskusija i zaključak (25 minuta)

Vodeća pitanja koje treneri/ce koriste za završnu diskusiju:

1. Da li trenutno postoji mnogo primjera parohijske političke kulture u Evropi?
2. Kako je protekao rad u nacionalnim timovima po pitanju političke kulture? Da li su svi članovi grupe bili saglasni tokom tog procesa ili ste imali različita mišljenja o istoj temi?
3. Da li je bolje razumijevanje političke kulture promijenilo vaše mišljenje o političkoj situaciji u vašoj zemlji/lokalnoj zajednici?

Preporuke za trenere/ice koji/e realizuju sesiju:

- Potrudite se da obezbijedite stabilnu internet konekciju i makar jedan laptop ili pametni telefon u svakoj od grupa kako bi sproveli onlajn istraživanje važnih informacija. U određenim slučajevima, ako wi-fi internet konekcija nije dovoljno jaka, učesnicima/ama možete podijeliti internet konekciju preko hotspot opcije.
- Za vježbu sa stikerima, postarajte se da je flip čart na kojem se nalazi pojam „politička kultura” dovoljno velik, u skladu sa brojem učesnika/ca u grupi i da svi imaju prostor da postavite svoje ideje.

6. Političko obrazovanje / Politika i populizam

Trajanje: 180 minuta

Pozadina: Legitimnost političke sposobnosti da bude prihvaćena kao odgovarajuća zavisi od obrazovnog nivoa društva. Kako društvo postaje obrazovanije, ono postaje svjesnije, razvija novo uvjerenje i zahtijeva ulogu kompatibilnu sa svojim statusom. U profesionalnom i akademskom kontekstu, ništa nije važnije od pomaganja ljudima da razumiju i da se uključe u demokratsko društvo. Kao odgovor na savremeni problem populizma i s njim povezane reakcionarne desničarske politike, ključno je potaknuti veći analitički fokus na ulogu omladinskih radnika i stručnosti edukatora u razumijevanju društvenih odnosa populizma.

Cilj sesije: Razumijevanje bitne veze između političkog obrazovanja i populizma u politici i kako se to može integrirati u redovne aktivnosti omladinskog rada.

Potrebni materijali: Flipchart papiri, A4 papiri, markeri, olovke, makaze, ljepila/trake, projektor, zvučnik, laptop/kompjuter.

Ciljevi:

- Definisati i razumjeti pojmove „političko obrazovanje“ i „populizam u politici“.
- Analizirati situaciju u zemljama učesnicama u vezi sa političkom edukacijom i populizmom u politici
- Razgovarati o mogućim načinima unapređenja redovnih aktivnosti omladinskog rada u lokalnim zajednicama da bi se uključile prethodno navedene teme
- Istražiti kako se politički populizam može pretvoriti u pozitivan utjecaj na mlade ljude

Kompetencije kojima se bavi:

- Građanske kompetencije
- Interkulturalno učenje
- Timski rad
- Vještine konceptualizacije
- Istraživačke kompetencije

Metodologije i metode:

- Rad u manjim grupama sa datim zadacima
- YouTube video zapisi
- Prezentacije
- Rad u nacionalnim grupama
- Istraživanje

- Plenarne rasprave

Tok sesije:

1.) Energizer: Blizu i daleko (10 minuta)

Zamolite učesnike da pogledaju oko svog kruga i uspostave kontakt očima s drugim ljudima i nasmiješe se. Zatim zamolite svakog učesnika da odabere blisku osobu s kojom će ostati blizu. Identitet ove bliske osobe čuvajte u tajnosti. Za demonstraciju, nasumično odaberite osobu i najavite svoj izbor. Pozovite odabranu osobu da luta po sredini kruga i slijedi je, pokušavajući se približiti. Zahvalite odabranoj osobi aplauzom. Nastavite sa svojim uputstvima tražeći od svakog učesnika da odabere udaljenu osobu od koje će se kloniti. Opet pritom, zamolite učesnike da zadrže svoje izbore u tajnosti. Nastavite demonstraciju tako što ćete izabrati nekog drugog u krugu i objaviti svoj izbor. Pozovite ovu osobu da luta po sredini kruga i držite se razumne udaljenosti od nje. Zahvalite odabranoj osobi aplauzom. Prijavite se sa grupom i uvjerite se da svi imaju dva izbora. Zamolite ljude da podignu ruke da pokažu da su odabrali jednu osobu da stoji blizu (blizu) i drugu da se kloni (daleko). Objasnite sigurnosne zahtjeve kako biste osigurali da niko ne bude ozlijeđen: nije dozvoljeno trčanje, grljenje ili dodirivanje. Uputite sve da naprave nekoliko koraka naprijed kako bi se stvorila tijesna grupa. Kada izbrojite do tri, zamolite učesnike da lutaju okolo, primjenjujući istovremeno i bliska i daleka pravila bez razgovora. Kako grupa krene u akciju, odvijat će se čudna i uzbudljiva dinamika. Pustite da sistemska dinamika teče svojim tokom 30 do 45 sekundi. Ovo je dovoljno vremena da se obrasci pojave i ne predugo da postane dosadno.

2.) Rad u 2 grupe na definisanju pojmova i izlaganja na plenarnoj sjednici (25 minuta)

Učesnici su podijeljeni u dvije grupe sa istim/sličnim brojem učesnika. Jedna grupa će dobiti zadatak da istraži, osmisli i pripremi prezentaciju o pojmu „političko obrazovanje“, dok će druga grupa dobiti pojam „Populizam i politika“. Od učesnika se očekuje da koriste različite izvore kako bi prikupili informacije o terminima i pripremili kratku prezentaciju o svojim nalazima i zaključcima sa drugom grupom i trenerima.

3.) Prezentacija i YouTube video zapisi (30 minuta)

U prvom dijelu obje grupe rade prezentacije. Na kraju svake grupe, treneri će dati udžbeničke definicije pojmova i razgovarati o tome koliko je sličan ili različit u poređenju sa prezentacijama koje su učesnici pripremili.

Politička edukacija – “Svi formalni i neformalni procesi nastave i učenja za razvoj građanskih kompetencija.”

Populizam je politički program ili pokret koji zagovara, ili tvrdi da zagovara, običnog čovjeka, obično u povoljnom kontrastu sa stvarnom ili percipiranom elitom ili establišmentom. Populizam obično kombinuje elemente ljevice i desnice, suprotstavljajući se velikim poslovnim i finansijskim interesima, ali i često neprijateljski raspoložen prema uspostavljenim socijalističkim i radničkim partijama.

Nakon toga, treneri će pustiti dva YouTube videa vezana za temu:

Ted-Talk speech: Political Education in Polarized Times by Diana E. Hess on political education in the USA:

<https://www.youtube.com/watch?v=C8zgvTN1WQo>

Ted-Talk speech: The rise of modern populism by Takis S. Pappas:

<https://www.youtube.com/watch?v=uMNwUh0X5eI>

4.) Daljnji razvoj postera u nacionalnim grupama sa pitanjima usmjeravanja (45 minuta)

Od učesnika se traži da odu u svoje grupe zemalja i dodatno doprinesu svojim plakatima o političkim situacijama razvijenim 3. dana programa, dodajući dodatne informacije u vezi sa političkom edukacijom i populizmom u politici..

Vodeća pitanja po temama:

- Za temu političkog obrazovanja:

1. Kakva je situacija političkog obrazovanja u zemlji? Ko i kako pruža političko obrazovanje?
2. Gdje se mogući mladi političari mogu obrazovati za buduće političke aktivnosti?
3. Gdje mladi ljudi koji nisu zainteresirani da postanu političari mogu dobiti informacije i političko obrazovanje za građane?
4. Koji su primjeri primjera dobre prakse?
5. Šta bi se moglo poboljšati i kako?

- Za temu populizma u politici:

1. Kako je politički populizam vidljiv u vašoj zemlji? Podijelite neke primjere (slike, video zapise, članke, obrazovne stranice)
2. Kako biste opisali politički populizam u vašoj zemlji - kao dobar, loš ili neutralan? Zašto?

3. Koji su primjeri dobre i loše prakse?
4. Koja poboljšanja mogu napraviti omladinski radnici i OCD sektor?

5.) Prezentacija urađenog po nacionalnim grupama (45 minutes)

Svaka nacionalna grupa će dobiti 8-10 minuta za prezentaciju svog rada, uključujući informacije koje su postavili na prethodno kreirane nacionalne postere, i za diskusiju da li te promjene zaista mijenjaju političku stvarnost njihove zemlje.

6.) Zaključci i završne diskusije (25 minuta)

Treneri zaključuju sesiju sumirajući sve pomenuto i zaključuju kroz korake sesije; koristeći sljedeća pitanja::

1. Šta je političko obrazovanje i zašto je važno?
2. Da li političko obrazovanje uključuje samo političare i one koji žele da postanu političari?
3. Kako poboljšati situaciju oko političkog obrazovanja u našim zemljama? Kako možemo doprinijeti mogućim poboljšanjima?
4. Šta je politički populizam i zašto je važan faktor u demokratskim društvima?
5. Može li politički populizam biti dobra stvar i kako?
6. Šta možemo uzeti iz ove sesije za naš budući rad sa mladima u našim lokalnim zajednicama?

Preporuke budućim trenerima/cama za realizaciju ove sesije:

- YouTube video zapise treba preuzeti na računar/laptop kako bi se osiguralo da se mogu reproducirati čak i ako postoji problem sa internet vezom u radnoj prostoriji. Također, dobro je staviti titlove na engleskom ako neki učesnici nisu u mogućnosti da u potpunosti prate video zbog naprednog nivoa korišćenih engleskih i stručnih termina
- Pitanja koja vodite treba da budu odštampana ili napisana na A4 papirima koji će se dati svim nacionalnim grupama kako bi mogle da koriste više prostora u radnoj prostoriji, posebno zato što ponovo koriste postere razvijene ranije u programu

7. Istraživanje političkih stvarnosti građana u lokalnoj zajednici

Trajanje: 180 minuta

Kontekst: Kako bi vježbali provođenje analize potreba i razumjeli važnost terenskog rada u radu s mladima kad je riječ o temama političkog sudjelovanja i važnosti demokratskih procesa, sudionicima je dana prilika da iskuse terenski rad u gradu / lokalnoj zajednici gdje se provodi osposobljavanje te da pomoću informacija dobivenih od voditelja edukacije vježbaju istraživanje lokalne političke stvarnosti.

Opći cilj sesije: Provesti intervju i ankete među građanima u lokalnoj zajednici radi istraživanja političke stvarnosti i njihovih navika u pogledu jedne od najvažnijih demokratskih dužnosti: glasovanja.

Potrebni materijali: Papiri, markeri, kemijske olovke, zemljopisna karta grada, oprema potrebna za snimanje videozapisa kao što su pametni telefoni ili kamere.

Specifični ciljevi:

- intervjuirati, po skupini, najmanje 20 ljudi iz lokalne zajednice o njihovim mišljenjima o postojećoj političkoj stvarnosti u njihovoj državi
- istražiti navike mladih iz lokalne zajednice u pogledu glasovanja na demokratskim izborima
- steći bolje razumijevanje političke situacije među građanima u lokalnoj zajednici

Kompetencije koje se razvijaju:

- društvene kompetencije
- istraživačke vještine
- timski rad
- međukulturalno učenje i dijalog
- komunikacijske vještine
- prikupljanje i analiza podataka

Metode i metodologija:

- terenski rad u lokalnoj zajednici
- rad u manjim međunarodnim skupinama s konkretnim zadacima
- provođenje anketa
- prikupljanje podataka i intervjui

Tijek sesije:

1.) Uvod u sesiju; voditelji edukacije objašnjavaju zadatke (25 minuta)

Sudionici su podijeljeni u manje skupine od kojih svaka ima barem četiri člana. Ako se aktivnost odvija u sklopu međunarodnog osposobljavanja, važno je da svaka skupina ima barem jednog lokalnog sudionika/sudionicu zbog prevladavanja jezične barijere i lakšeg snalaženja po gradu.

Skupine dobivaju zadatak da odu u grad (lokalnu zajednicu) i razgovaraju s barem 20 lokalnih ljudi (po skupini) te da bilježe njihove odgovore o trenutačnim političkim stvarnostima u toj zajednici. Odgovore mogu bilježiti putem videozapisa, audiozapisa ili teksta.

Skupine su dobile sljedeća pitanja koja su trebale postaviti lokalnim ljudima:

- Kako vidite trenutačnu političku situaciju u gradu i zemlji?
- Je li bolja ili lošija nego prije deset godina?
- Što očekujete, kakva će biti politička stvarnost 2030. godine?
- Sudjelujete li u demokratskim procesima? Ako da, kako? Ako ne, zašto?
- Glasujete li redovito? Glasuju li redovito vaši članovi obitelji i prijatelji? Ako je odgovor ne, objasnite razloge za tu odluku.

2.) Provođenje analize i prikupljanje podataka u lokalnoj zajednici – terenski rad (155 minuta)

Svi podaci prikupljeni tijekom terenskog rada bit će temelj za provedbu sljedeće sesije.

Preporuke za voditelje edukacije koji žele provesti istu sesiju:

- Preporučuje se da sve skupine i sudionici u svakom trenutku sesije mogu pristupiti voditeljima edukacije ili postaviti pitanje, stoga voditelji edukacije trebaju održavati redovitu komunikaciju sa svim skupinama putem platformi za slanje poruka kao što su WhatsApp, Viber i slične.
- U radu s višejezičnim skupinama ili sa sudionicima iz različitih zemalja uvijek pripazite da u svakoj skupini postoji barem jedan lokalni sudionik/sudionica koji/koja će pomoći s prevođenjem tijekom komunikacije, kao i sa snalaženjem u gradu / lokalnoj zajednici i pronalaženjem javnih mjesta na kojima se okuplja veći broj ljudi.

8. Glasanje i njegov značaj

Trajanje: 180 minuta

Opšti podaci: Glasanje je osnovni čin građanskog učešća kroz koji mladi ljudi doprinose demokratiji. Iako čini samo jedan od oblika angažovanja mladih, ono predstavlja moćno sredstvo kojim mladi ljudi omogućavaju da se njihov glas čuje i da imaju uticaj na pitanja koja pogađaju njih i njihove zajednice; može služiti i kao polazna osnova za druge oblike učešća. Osnovni uslov demokratije nije ispunjen u slučaju da se određene grupe više pitaju o dešavanjima u zajednici i državi. U isto vrijeme, zbog nedovoljno intenzivnog pristupa preprekama po civilno učenje i mogućnosti koje ono nudi, propuštamo priliku da unaprijedimo naše zajednice i sisteme koji stvaraju informisane i strastvene aktere civilnog društva. Stoga, jedan od osnovnih zadataka u jačanju demokratije predstavlja povećanje broja glasača među mladima.

Opšti cilj: Analizirati podatke koji su prikupljeni prilikom rada na terenu i uputiti preporuke kada je u pitanju rad sa mladima s ciljem uključivanja mladih ljudi u proces glasanja, kao i u druge demokratske procese.

Materijal: Flip čart, papir A4 formata, hemijske, markeri, dodatna oprema neophodna za igru uloga (časopisi, ukrasi...), lijepak/selotejp, makaze.

Pojedinačni ciljevi:

- Analizirati i predstaviti podatke prikupljene tokom rada na terenu u lokalnoj zajednici
- Osmisliti igre uloga u vezi sa procesom glasanja u različitim zemljama
- Diskutovati o sličnostima i razlikama koje se tiču procesa glasanja u različitim zemljama
- Uputiti preporuke za napredovanje u radu sa mladima s ciljem uključivanja mladih ljudi u proces glasanja, kao i u druge demokratske procese

Kompetencije koje se podstiču:

- Kreativnost
- Vještine improvizovanja
- Vještine prezentovanja
- Komunikacija i saradnja
- Kreativno mišljenje
- Debatske vještine
- Socijalne i građanske kompetencije

Metode i metodologija:

- Igre uloga

- Vježbe simulacije
- Analiza podataka
- Interaktivne prezentacije
- Plenarne diskusije
- Individualni rad i rad u grupama

Tok sesije:

1.) „Enerdzajzer”: Šta radiš? (10 minuta)

Učesnici/e stoje u krugu. Jedna osoba ulazi u krug i pokretima predstavlja određenu radnju (npr. češljanje kose, prženje jaja). Oni/e nastavljaju sve dok još jedan član/ica grupe ne uđe u krug i postavi pitanje: „Šta radiš?” Prva osoba odgovara tako što daje opis bilo koje druge radnje osim one koju oponaša. Na primjer, ako se pretvara da češlja kosu, može reći nešto poput: „Igram hokej”. Nakon toga, druga osoba svojim pokretima oponaša igranje hokeja. Igra se nastavlja sve dok je većina članova/ica imala priliku da bude u sredini. Ohrabrite učesnike/ce da budu kreativni/e u odabiru radnji koje će oponašati.

2.) Analiza rezultata rada na terenu i grupne prezentacije (45 minuta)

Učesnici/e se vraćaju u svoje manje grupe u kojima su obavljali/e rad na terenu. Imaju 25-30 minuta da analiziraju rezultate i pripreme prezentaciju za druge učesnike/ce. Svaka grupa će imati 3-5 minuta za prezentacije, u zavisnosti od broja grupa i učesnika/ca.

3.) Glasanje u mojoj zemlji – priprema i prezentacija igre uloga (60 minuta)

Nakon analize stvarnosti u lokalnim zajednicama po pitanju glasanja, u okviru nacionalnih timova učesnici/e imaju zadatak da pripreme igru uloga o tome kako proces glasanja izgleda u njihovoj zemlji: od registracije, učestvovanja u procesu, razgovora sa porodicom i prijateljima o učešću u glasanju, do dobijanja informacija o rezultatima glasanja. U tu svrhu, nacionalni timovi imaju slobodu da izaberu proceduru glasanja na lokalnom ili državnom nivou i da je predstave u vidu igre uloga. Učesnici/e imaju 40 minuta da pripreme igru uloga koje ne bi trebalo da traju duže od 5 minuta.

4.) Koje stvari se mogu poboljšati i kako angažovati mlade ljude (45 minuta)

Kao posljednji korak u ovoj radionici, učesnici/e u okviru plenarne diskusije analiziraju proces glasanja u svakoj od partnerskih zemalja. Diskutuju o različitim aspektima procesa glasanja koji bi trebalo da se unaprijede u svakoj od zemalja. Radionica se završava diskusijom o značaju

glasanja i uloge omladinskih radnika u ohrabrivanju mladih ljudi da iskoriste svoje demokratsko pravo i da glasaju.

Treneri/ce će za diskusiju koristiti sljedeća pitanja:

1. Da li je glasanje važno? Objasni svoje mišljenje.
2. Zašto mladi ljudi ne koriste svoje pravo glasa?
3. Kako ohrabriti mlade ljude da glasaju?
4. Šta može uraditi omladinski sektor kako bi podstakao mlade da glasaju?

5.) Završna diskusija i zaključak (20 minuta)

U završnoj diskusiji, treneri/ce će koristiti sljedeća ključna pitanja:

1. Molim vas da podijelite iskustva koja ste stekli prilikom rada na terenu u lokalnim zajednicama. Koje aktivnosti su protekle bez problema, a koje su bile zahtjevne?
2. Šta biste sljedećeg puta promijenili u pristupu lokalnom stanovništvu? Zašto?
3. Da li ste naučili nešto novo ili uočili primjere dobrih praksi u drugim zemljama/zajednicama koji bi se mogli iskoristiti u vašoj lokalnoj zajednici?

Preporuke za trenere/ice koji/e realizuju sesiju:

- Uvijek se preporučuje započinjanje sesije „enerdžajzerom” koji će se oslanjati na kreativno mišljenje i improvizaciju učesnika/ca, dok u glavnom dijelu dobijaju zadatak da pripreme igre uloga.
- Tokom završne diskusije i zaključka, potrebno je da treneri/ce podsjetite učesnike/ce na prethodni dan i rad na terenu s obzirom na to da, tokom prethodne sesije, nije bilo prilike za diskusiju o prikupljanju podataka i razgovoru sa lokalnim stanovništvom.

9. Angažman u političkom aktivizmu

Trajanje: 180 minuta

Pozadina: Političko učešće mladih ima mnogo različitih oblika - može biti konvencionalno i nekonvencionalno, uključujući aktivnosti kao što su glasanje, članstvo u političkim strankama, služenje u lokalnom vijeću mladih, angažman kroz omladinske organizacije ili sudjelovanje u online političkom aktivizmu, bojkoti ili protestni pokret. Savremeni angažman mladih u političkim procesima odvija se u kontekstu sve manjeg prostora za civilno društvo, brze digitalizacije, napretka populističkih ideologija, porasta nejednakosti, porasta globalnih pokreta mladih i zdravstvene pandemije. Postoji ogromna potreba da se istraže različiti oblici angažmana mladih ljudi u političkom aktivizmu, posebno u čitavoj evropskoj politici, u smislu da je učešće u formalnim institucijama vlasti i političkim partijama postalo manje privlačno.

Cilj sesije: Istražiti teorijski dio političkog aktivizma i razviti digitalnu galeriju primjera dobre prakse iz različitih zemalja i lokalnih zajednica

Potrebni materijali: Flipchart papir, A4 papir, olovke, markeri, projektor, laptop/kompjuter, zvučnik, kvalitetan wi-fi.

Ciljevi:

- Stvaranje što većeg broja ideja vezanih za politički aktivizam
- Razgovarati o dostavljenim video zapisima na temu političkog aktivizma
- Istražiti i pronaći primjere političkih aktivista iz različitih zemalja i lokalnih zajednica
- Razgovarati o mogućim načinima osnaživanja mladih ljudi da budu dio pokreta političkog aktivizma koji imaju demokratske ciljeve

Kompetencije kojima se bavi:

- Socijalne kompetencije
- Građanske kompetencije
- Preduzetničke kompetencije
- Timski rad
- Digitalne vještine
- ICT kompetencije
- Istraživačke vještine
- Konceptualizacija

Metodologije i metode:

- Teorijski ulazi

- YouTube video zapisi
- Kreativne prezentacije
- Grupne diskusije
- Pitanja i odgovori
- Završavanje

Tok sesije:

1.) Energizer: Pleši, Pleši, Pleši (10 minuta)

Organizujte grupu u timove od 3-5 ljudi. Objasnite da kada počne muzika, po jedna osoba u svakoj grupi počinje da pleše, a ostali prate vođe. Kada se pjesma promijeni, drugi član svake grupe postaje novi voditelj plesa. Ohrabrite ih da budu ljudi svojim plesnim pokretima i da se kreću u prostoru. Promijenite pjesmu svakih 30 sekundi. Pustite dovoljno pjesama da svaki član svake grupe bude vodeći barem jednom. Završite utišavanjem muzike i pokretanjem velikog navijanja.

2.) Teorijski podaci o temi (25 minuta)

Trener započinje sesiju upoznavanjem grupe s konceptima političkog aktivizma i razmišljanjem o različitim aktivnostima koje čovjek može poduzeti da postane politički aktivist. Neki od primjera su:

1. Organizovanje štrajkova
2. Organizovanje kampanja i nereda
3. Pobuna protiv loše politike
4. Online aktivizam
5. Objave na društvenim mrežama
6. Izrada obrazovnih brošura
7. Kampanje na gradskoj ulici

Trener zaključuje uvodni korak podvlačeći definiciju političkog aktivizma i različitih aktivnosti koje se mogu poduzeti kao dio političkog aktivizma. Aktivizam je akcija koja nadilazi konvencionalnu politiku, obično je energičnija, strastvenija, inovativnija i posvećenija. U sistemima predstavničke vlasti, konvencionalna politika uključuje izbornu kampanju, glasanje, donošenje zakona i lobiranje političara. Akcija izvan ovih arena uključuje organiziranje ljudi u okolini, protestne marševe i sjedenje na cesti. Aktivizam je odigrao veliku ulogu u okončanju ropstva, izazivanju diktatura, zaštiti radnika od eksploatacije, zaštiti okoliša, promoviranju jednakosti žena, suprotstavljanju rasizmu i mnogim drugim važnim pitanjima. Aktivizam se također može koristiti za ciljeve kao što su napad na manjine ili provisanje rata. Aktivizam je bio prisutan kroz historiju, u svakoj vrsti političkog sistema. Ipak, nikada nije dobila istu vrstu pažnje

historičara kao konvencionalna politika, sa svojom pažnjom na vladare, ratove, izbore i carstva. Aktivisti su tipično izazivači politika i praksi, pokušavajući da postignu društveni cilj, a ne da sami dobiju moć. Mnogo aktivizma djeluje iza kulisa

3.) Kratki video snimci na temu političkog aktivizma i diskusija (30 minuta)

Nakon uvoda u pojam političkog aktivizma, trener prikazuje tri videa na temu političkog aktivizma, a kasnije sa polaznicima razgovara o njihovom sadržaju.

Noam Chomsky - Becoming a Political Activist

<https://www.youtube.com/watch?v=ikCgqzekFqM>

How to be an activist | The Economist

<https://www.youtube.com/watch?v=R1yNnmHvukw>

Internet activism: How are political movements shaped online? | Big Think

<https://www.youtube.com/watch?v=TyrZHBkcJvQ>

4.) Razvijanje digitalne galerije primjera političkog aktivizma (45 minuta)

Učesnici su podijeljeni u 6-7 manjih grupa (zavisno o veličini grupe), svaka sa zadatkom da pronađe što više primjera/priča političkih aktivista koji dolaze iz cijele Evrope i svijeta. Ove primjere treba pripremiti za digitalnu galeriju političkog aktivizma u sljedećem formatu:

- Fotografije ili video snimci političkih aktivista
- Priče političkih aktivista koje će ispričati predstavnik grupe (kustos)

5.) Prezentovanje grupnog rada (35 minuta)

Nakon početnog rada u grupi, svaka grupa priprema svoju izložbu i galeriju koristeći svoje pametne telefone, tablete i laptope kao prikaze političkih aktivista; dok kustos svake grupe priča priče aktivista posjetiteljima (ostale grupe) koji dolaze u obilazak svake digitalne galerije.

6.) Završna diskusija i zaključci (25 minuta)

Nakon uživanja u digitalnim galerijama, učesnici prolaze kroz završnu diskusiju i zaključak radionice koju vodi trener koristeći sljedeća pitanja:

1. Šta je za vas politički aktivizam?
2. Kako se, po vašem mišljenju, praktikuje politički aktivizam?
3. Postoji li dobar i loš politički aktivizam? Objasnite svoje mišljenje.
4. Šta možemo naučiti od političkih aktivista?
5. Kako možemo, kao omladinski radnici, osnažiti mlade ljude da budu dio pokreta političkog aktivizma koji imaju demokratske ciljeve?

Preporuke budućim trenerima/cama za realizaciju ove sesije:

- Pobrinite se da odaberete poznate, vrlo plesne pjesme koje će odmah dati energiju ljudima. Još bolje ako je svaka pjesma različitog žanra da se pomiješaju plesni stilovi. Imajte na umu da se neki ljudi možda neće osjećati ugodno dok plešu. Ohrabrite sve da učestvuju, ali nemojte vršiti pritisak na bilo koga ukoliko se odluči da odustane.
- YouTube video zapise treba preuzeti na računar/laptop kako bi se osiguralo da se mogu reproducirati čak i ako postoji problem sa internet vezom u radnoj prostoriji. Također, dobro je staviti titlove na engleskom ako neki učesnici nisu u mogućnosti da u potpunosti prate video zbog naprednog nivoa engleskog i stručnih termina.

10. Vrste aktivnosti u političkom aktivizmu i njihova organizacija

Trajanje: 180 minuta

Kontekst: Najuspješniji društveni pokreti strateški se služe nizom različitih aktivnosti kako bi osigurali svoj uspjeh. Pokreti koji se uvijek koriste jednom te istom taktikom nalikuju na pokvareni sat koji dvaput dnevno točno pokazuje vrijeme – nekad mogu funkcionirati, ali nisu vrlo učinkoviti i lako mogu dovesti do iscrpljenosti i zasićenja. Takva vrsta idealiziranja pojedinih taktika ujedno dovodi do strogosti i napetosti među aktivistima koji preferiraju različite taktike, što nas sprječava u stvaranju kreativnih i otpornih pokreta koji su neophodni za nošenje s promjenama u političkim okruženjima. Zato je važno analizirati različite vrste aktivnosti u političkom aktivizmu te načine na koje ih se može organizirati kako bi se postigli najbolji mogući rezultati.

Opći cilj sesije: Definirati četiri različite vrste aktivnosti u političkom aktivizmu; analizirati njihove prednosti i moguće nedostatke te načine na koje bi se ti nedostaci mogli prevladati.

Potrebni materijali: *Flipchart* papiri, grickalice i pića za stolove, papiri, markeri, papiri A4, škare, samoljepljiva traka / ljepilo, kemijske olovke.

Specifični ciljevi:

- raspraviti o četiri različite vrste aktivnosti u političkom aktivizmu
- pronaći i predstaviti pozitivne primjere iz prakse za aktivnosti u političkom aktivizmu iz različitih zemalja i lokalnih zajednica
- proširiti znanje sudionika o različitim vrstama aktivnosti u političkom aktivizmu te načinima na koje se o njima može raspravljati s mladima u redovnim aktivnostima u radu s mladima

Kompetencije koje se razvijaju:

- društvene kompetencije
- komunikacijske vještine
- timski rad
- kritičko mišljenje
- vještine prezentiranja
- praktično razmišljanje

Metode i metodologija:

- „World Café”
- interaktivne diskusije u krugu
- rad u malim skupinama s konkretnim zadacima
- interaktivne prezentacije

- *debriefing* i završno zaključivanje

Tijek sesije:

1.) Energizer: vanzemaljac, tigar i krava (10 minuta)

Sudionici stoje u parovima, leđa o leđa. Nakon brojenja do tri igrača biraju koja će biti od sljedeće tri opcije (kao u igri „kamen, škare, papir“):

VANZEMALJAC: drže prste na glavi poput antena i govore: „bip, bip, bip“

TIGAR: zamahuju rukama poput kandži i imitiraju riku tigra

KRAVA: stavljaju ruke na trbuh s ispruženim prstima (poput vimena) i govore: „muuu“

Kad voditelji edukacije nabroje do tri svatko bira jednu od tih opcija. Sudionici se istovremeno okreću prema svome paru. Cilj je da svi postanu ISTI lik.

2.) „World Café“ (80 minuta)

Na početku voditelji edukacije i sudionici definiraju četiri najvažnije vrste aktivnosti u političkom aktivizmu na temelju prethodnog iskustva i znanja iz lokalnih zajednica:

1. demonstracije i prosvjedi
2. bojkoti
3. peticije i pisma
4. kampanje na društvenim mrežama

Nakon toga sudionici se dijele u četiri skupine. Voditelji edukacije predstavljaju metodologiju vježbe „World Café“ s četiri različita stola (svaki stol s temom jedne od prethodno navedenih aktivnosti), a od sudionika se traži da opišu kako zamišljaju tu političku aktivnost, koje su moguće prepreke s kojima bi se mogli suočiti u njezinoj provedbi i koja su moguća rješenja za te prepreke. Svaka skupina za svakim stolom provodi 20 minuta, a vježba se završava kad svi sudionici posjete sve stolove i pridonesu svakoj temi.

3.) Prezentiranje stolova (20 minuta)

Kad su svi sudionici završili s razgovorom za svakim stolom, vratili su se na svoj početni položaj na kojem su pripremili prezentacije sa svim doprinosima cijele skupine.

Nakon svake prezentacije voditelji edukacije mogu dodati neke od sljedećih informacija ako dotad nisu spomenute:

Demonstracije i prosvjedi:

- ŠTO I KAKO? Ljudi koje ujedinjaju isti interesi i zajednička uvjerenja; zajedničko marširanje prethodno dogovorenom rutom; definirano vrijeme i mjesto; potrebna je prethodna priprema; često se događaju na godišnjice važnih povijesnih događaja; lokacija je uvijek značajna.
- MOGUĆE POTEŠKOĆE? Komplikacije koje uzrokuje prisutnost tijela za provedbu zakona; kontra-prosvjednici na istoj lokaciji u isto vrijeme; sigurnost sudionika; često dolazi do nasilja.
- RJEŠENJA? Uvijek imati unaprijed pripremljenu rutu i plan djelovanja; odabrati odgovarajuće vrijeme i mjesto za bavljenje nekim problemom ili potrebom; pronaći osobe koje će osigurati sigurnost svih sudionika; pripremiti pamtljive slogane i poruke.

Bojkoti:

- ŠTO I KAKO? Moraju imati velik učinak na onoga na koga su usmjereni; moraju se masovno primjenjivati kako bi bili uspješni; moraju imati snažno vodstvo; moraju se unaprijed definirati jasni ciljevi i strategije za njihovo ostvarivanje.
- MOGUĆE POTEŠKOĆE? Ne pridružuje se dovoljno ljudi; nema jasnih ciljeva ili vremenskog okvira.
- RJEŠENJA? Planirati što se želi postići; pripaziti da bojkot ne šteti „nama” više nego onima na koje je usmjeren; kombiniranje s drugim vrstama aktivizma radi veće učinkovitosti.

Peticije i pisma:

- ŠTO I KAKO? Najčešće vrste aktivizma za većinu naših sudionika; služe stvaranju javnog pritiska na donositelje odluka; važno je uključiti što više ljudi; više potpisa znači veći pritisak.
- MOGUĆE POTEŠKOĆE? Nedostatak potpisnika; troškovi poštanskog slanja; prevelika dostupnost i jednostavnost čime se u određenoj mjeri smanjuje učinak; donositelji odluka ne odgovaraju na pisma ili poruke e-pošte.
- RJEŠENJA? Birati pisma umjesto poruka e-pošte jer ona zahtijevaju veću predanost;
- provoditi peticije na javnim mjestima na kojima se okuplja velik broj ljudi; suradnja s medijima kako bi se na donositelje odluka izvršio veći pritisak i kako bi se drugi zainteresirali za pridruživanje i potpisivanje.

Kampanje na društvenim mrežama:

- ŠTO I KAKO? Relativno moderan oblik aktivizma; koriste se za podizanje svijesti o određenim temama; osiguravaju širi zemljopisni doseg jer se provode na internetu; mogućnost sudjelovanja mladih; mogućnost usmjeravanja na konkretne skupine ljudi čime se povećava učinkovitost.
- MOGUĆE POTEŠKOĆE? Nova vrsta na koju ljudi još nisu navikli; nema akcije u stvarnom svijetu; ljudi samo dijele objave, ali ništa ne rade; nema stvarnog utjecaja.
- RJEŠENJA? Kombinirati s drugim strategijama (kampanja na društvenim mrežama može biti uvod u prosvjed ili bojkot); koristiti za širenje znanja o određenim temama; usmjeriti se na mlade koji su upoznati s upotrebom različitih usluga i platformi društvenih mreža.

4.) Primjeri aktivnosti u političkom aktivizmu iz naših zemalja / lokalnih zajednica (45 minuta)

Nakon što je skupina u prethodnoj radionici učila o različitim vrstama aktivnosti u političkom aktivizmu, u ovom dijelu sudionici trebaju pronaći primjere prethodno provedenih aktivnosti u svojim lokalnim zajednicama i zemljama te ih podijeliti s ostatkom skupine. Svrha navođenja tih aktivnosti je razmjena najbolje prakse te motiviranje i poticanje sudionika prije nego što se vrate u svoje lokalne zajednice i provode aktivnosti u radu s mladima povezane s tim temama. Radi se u nacionalnim skupinama, a svaka skupina na kraju ima pet minuta za predstavljanje svojeg rada.

5.) Završne diskusije i zaključak (25 minuta)

Voditelji edukacije vode diskusiju i završno zaključivanje u krugu, uz podsjećanje sudionika na prethodni proces te na to kako mogu iskoristiti novostečeno znanje i vještine u svojim lokalnim zajednicama te u radu s mladima.

Preporuke za voditelje edukacije koji žele provesti istu sesiju:

- Voditelji edukacije tijekom sesije bi trebali voditi računa o vremenu. Nakon aktivnosti „World Café” sudionici bi mogli biti vrlo pričljivi i raspoloženi za dijeljenje mišljenja i diskusiju.

11. Unapređenje edukativnih sesija koje će se primjenjivati u radu sa mladim ljudima u lokalnoj zajednici.

Trajanje: 360 minuta

Opšti podaci: Tokom predstojećih sesija, učesnici/e imaju priliku da osmisle detaljne radionice koje će realizovati na lokalnom nivou, kao i da sprovedu u djelo sve što su kao omladinski radnici/e naučili/e tokom ove edukativne aktivnosti, kako bi se naučene/stečene kompetencije dalje razvijale. Kako bi prošli kroz cjelokupan ciklus učenja kroz rad, učesnici/e će prvo na obuci testirati radionice sa članovima svojih grupa. Znanje i iskustvo o interkulturalnom učenju, pomirenju i izgradnji mira stečeno tokom ove sedmice moći će da primijene u kreiranju i sprovođenju radionica. Sesija je osmišljena tako da trener/ica povremeno nadgledaju učesnike/ce i daju im savjete za bolje posredovanje i unapređenje sesija. Učesnici/e su podijeljeni/e u grupe na osnovu interesovanja za određenu temu. U zavisnosti od prikupljenih povratnih informacija o sprovedenim radionicama, učesnici/e će raditi na njihovim izmjenama kako bi dalje mogli da rade na planiranju i evaluaciji.

Opšti cilj: Obezbijediti prostor za kreativnost i saradnju, i povećati mogućnosti za razvoj omladinskih inicijativa.

Materijal: Markeri, papiri, makaze, selotejp/lijepak, pripremljen TSO obrazac

Pojedinačni ciljevi:

- Diskutovati o mogućim temama za kreiranje i sprovođenje budućih radionica
- Diskutovati o mogućim prilikama za kreiranje i sprovođenje radionica
- Pružiti povratnu informaciju kako bi se omogućio prikaz strukture budućih radionica

Kompetencije koje se podstiču:

- Socijalne kompetencije
- Građanske kompetencije
- Komunikacija i saradnja
- Timski rad
- Kreativno i kritičko mišljenje
- Vještine posredovanja

Metodologija i metode:

- Teorijsko objašnjenje
- Rad na zadacima u malim grupama
- Prezentacija i testiranje

Tok sesije:

1.) „Enerdzajzer”: Gledaj i vrišti (15 minuta) „

U početku, učesnici/e stoje u krugu zatvorenih očiju ili pogledom usmjerenim ka podu. Neko od učesnika/ca ima zadatak da broji „1, 2, 3...” i kaže „Gledaj”. Na dati znak svi moraju direktno pogledati u nekoga ko se nalazi u krugu. Ukoliko osoba u koju gledaš gleda u nekog drugog, oboje ste „bezbjedni”. Ako osoba u koju gledaš gleda u tebe, oboje morate vrisnuti „Aaaa!” i pasti na pod (druga varijanta: istrčati iz prostora za igru). Osoba koja broji nastavlja igru sa učesnicima/ama koji/e su ostali/e u krugu. Igrajte sve dok svi učesnici/e ne budu sjedjeli/e ili ostane samo jedna osoba.

Napomena: parni broj učesnika/ca = svi ispadaju iz igre

Neparni broj učesnika/ca = jedna osoba ostaje (ta osoba može biti proglašena pobjednikom/com ili može biti zadužena za brojanje)

2.) Uvod u sesije (15 minuta)

Trener/ica daje kratki uvod u sljedeću fazu implementacije ove obuke, što podrazumijeva kreiranje i testiranje radionica. Trener/ica navodi moguće teme koje se odnose na predstojeće korake definisane u prijedlogu projekta, a osim toga pita učesnike/ce za sugestije. Teme mogu biti neke od onih koje su prethodno pomenute tokom edukativne aktivnosti, ili bilo koja druga povezana sa oblastima u kojima učesnici/e imaju iskustva.

3.) Prezentacija TSO obrasca (15 minuta)

Trener/ica predstavlja TSO obrazac za kreiranje sesije, njen sadržaj, svrhu i značaj u fazi planiranja aktivnosti neformalnog obrazovanja.

Naziv sesije:	
Trajanje:	
Opšti podaci:	<i>Zašto je sesija neophodna za vašu ciljnu grupu, kontekst u kojem se ona sprovodi, njen odnos sa potrebama ciljne grupe, kao i opis ciljne grupe</i>
Opšti cilj:	<i>Svrha sesije</i>
Pojedinačni ciljevi učenja:	<i>Konkretni ciljevi koji se mogu ostvariti tokom sesije. Trebalo bi da se bavi učenjem ili obrazovnim ciljevima prema:</i> <i>Vještinama</i> <i>Znanju</i>

	<i>Stavovima</i>
Razvoj kompetencija:	<i>Koje kompetencije se podstiču tokom sesije? Može doći do ponavljanja prethodne stavke.</i>
Tok sesije:	<p><i>Odaberite aktivnosti koje vode do postizanja pojedinačnih ciljeva. Pripremite detaljan opis vježbe, igara i izvještaja, i izračunajte vrijeme koje je potrebno za aktivnosti.</i></p> <p><i>Napišite ove stavke u sljedećem formatu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Naziv prvog koraka (trajanje u minutima)</i> <p><i>Objašnjenje aktivnosti koje će se realizovati</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Naziv drugog koraka (trajanje u minutima)</i> <p><i>Objašnjenje aktivnosti koje će se realizovati</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Naziv trećeg koraka (trajanje u minutima)</i> <p><i>Objašnjenje aktivnosti koje će se realizovati</i></p>
Materijal:	<i>Objasnite koji alati će biti korišćeni za implementaciju onlajn radionice (znamo da ćete koristiti Zoom, ali objasnite koji su to drugi alati i programi koje ćete kombinovati tokom sesije kako biste radili sa učesnicima/ama)</i>
Opšte činjenice i sugestije za dalje čitanje:	<p><i>Hendauti</i></p> <p><i>Materijali za čitanje</i></p> <p><i>Sugestije (knjige, internet stranice) koje su direktno povezane sa pitanjima ili kompetencijama koje se podstiču u aktivnostima.</i></p>
Preporuke za omladinske radnike/ce i trenere/ice koji/e će realizovati sesije	

4.) Rad u nacionalnim timovima (150 minuta)

Učesnici/e rade na datim zadacima u okviru nacionalnih timova. Trener/ica im daje instrukcije da prvo rade na opštim i pojedinačnim ciljevima radionica, te da nakon toga nastave sa radom na sadržaju. Iz dva puta, grupe imaju priliku da podijele ciljeve i sadržaj svojih radionica, i da pruže/prime povratnu informaciju kada je u pitanju nastavak razvoja radionica. Učesnici/e se vraćaju u prvobitne grupe – diskutuju o povratnim informacijama i smišljaju moguće promjene/poboljšanje. Povratne informacije i posredovanje od strane trenera/ica prisutni su sve vrijeme.

5.) Priprema testiranja (60 minuta)

Nakon završetka kreiranja radionica, učesnici/e svoj rad šalju treneru/ici. On/a im daje dalje instrukcije kako bi se pripremili/e za implementaciju/testiranje ključnih aktivnosti radionica u sljedećoj fazi obuke.

6.) Prezentacija radionica i njihovo testiranje (90 minuta)

Svaka grupa dobija podjednako vrijeme za testiranje aktivnosti sa drugim učesnicima/ama. Nakon testiranja svih radionica, obezbjeđuje se kratko vrijeme za diskusiju i povratne informacije.

7.) Povratne informacije i zaključak (15 minuta)

Nakon faze testiranja i povratnih informacija od strane učesnika/ca, trener/ica daje zaključak i napomene o prezentaciji aktivnosti iz radionica. On/a upućuje preporuke za planiranje i implementaciju aktivnosti neformalnog obrazovanja (vještine prezentovanja i komunikacije, priprema i improvizacija, stilovi učenja, greške itd.)

Preporuke za trenere/ice koji/e realizuju sesiju:

- Treneri/ce bi trebalo da budu prisutni/e sve vrijeme prilikom izrade radionica. Sesija se završava sa najmanje četiri teme koje se razvijaju u radionice. Shodno broju tema, formiraju se četiri grupe. Važno je grupisati slične teme u jednu. Ova aktivnost je obično zanimljiva učesnicima/ama i vrlo rado daju povratne informacije u okviru podgrupa svake od tema. Učesnici/e su motivisani/e da sprovedu svoje sesije. Treneri/ce bi trebalo da istaknu da se tokom radionice testiraju samo ključne aktivnosti.

12. Finalna evaluacija događaja

Trajanje: 140 minuta

Pozadina: Ova sesija se realizuje tokom posljednjeg radnog dana i kao posljednja sesija čitavog kursa. To će dati priliku učesnicima da razmisle o svemu što je urađeno tokom cijelog događaja, o svom procesu učenja i grupnoj dinamici i daju povratne informacije trenerima i organizacionom timu. Ova sesija predstavlja generalno zatvaranje događaja.

Ciljevi sesije: Dati priliku učesnicima da razmisle i procijene sve što je urađeno tokom aktivnosti, te da podijele neke posljednje informacije prije zatvaranja događaja.

Potrebni materijali: olovke, hemijske olovke, markeri, flipchart papiri, i nacrtati oblik pizze na flipchart papiru, kreiran online pismeni obrazac za evaluaciju, laptop, projektor, i zvučnik.

Ciljevi:

- Obrazložiti svoje shvatanje u procesu učenja tokom cijelog događaja
- Dati svoje mišljenje o grupnoj dinamici i interkulturnoj saradnji tokom čitavog događaja
- Omogućiti prostor učesnicima za evaluaciju korištenjem nekoliko metoda (vizuelnih, usmenih, pismenih...)
- Podijeliti posljednje informacije unutar grupe i pozdraviti se sa svima

Kompetencije kojima se bavi:

- Evaluacijske kompetencije
- Kompetencije samorefleksije
- Učenje kompetencija refleksije

Metodologija i metode:

- Samorefleksija
- Grupna evaluacija
- Individualna evaluacija
- Individualne prezentacije
- Evaluacija putem vizuelnih, usmenih i pismenih metodologija

Tok sesije:

1.) Završni pregled programa i pitanja (30 minuta)

Kratak sažetak kursa obuke čine trener i učesnici samom refleksijom svakog radnog dana pojedinačno. Trener pita učesnike da li im ima neki dio obuke ili teme da nije baš ostao razjašnjen. Učesnici se mole da uzmu A4 papir i da im ga zalijepe na leđa, i da pišu poruke jedni drugima.

2.) Samorefleksija o individualnom procesu učenja (25 minuta)

Prilika za učesnike da razmisle o vlastitom procesu učenja u tišini.

3.) Usmena evaluacija korištenjem Dixit kartica (30 minuta)

Trener poziva grupu na posljednje dijeljenje svojih iskustava ostatku grupe. Ovo će biti urađeno korištenjem Dixit kartica. Trener širi Dixit kartice po podu i traži od učesnika da uzmu jednu kartu za koju smatraju da predstavlja najbolju od njih i njihove utiske tokom ovih dana obuke. Kada svi učesnici uzmu odabrane kartice, počinju da dijele jedan po jedan svoje utiske.

4.) Vizualna evaluacijska forma: Pizza evaluacija (20 minutes)

Forma za vizualnu evaluaciju korištenjem oblika pizze nacrtanog na velikom flipchart papiru kako bi se ocijenili različiti aspekti aktivnosti.

5.) Pisana evaluacijska forma – online (30 minuta)

Treneri će kreirati pisane formulare za evaluaciju koristeći Google anketu ili bilo koju drugu sličnu aplikaciju. Link će biti podijeljen sa učesnicima i oni će imati oko 30 minuta da ga završe.

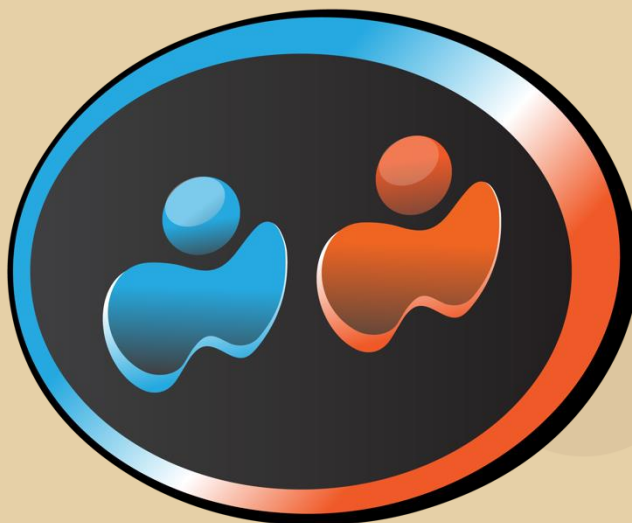
6.) Službeno zatvaranje obuke (15 minuta)

Završne riječi učesnika, trenera, logističkog osoblja i organizacionog tima na plenarnoj sjednici i veliki grupni zagrljaj na kraju.

Preporuke budućim trenerima/cama za realizaciju ove sesije:

- Predavači treba da vode računa o tome da svi učesnici imaju dostupnu konekciju na Internet (wi-fi na mjestu održavanja događaja) i da mogu pristupiti pisanim formularima za evaluaciju sa svojih mobilnih telefona, tableta ili laptopa. Također, važno je proći kroz sva pitanja u formularu i dodatno ih objasniti učesnicima kako bi im bilo jasno šta treba da urade.
- Neophodno je stvoriti prijateljsku i opuštenu atmosferu od početka jer bi se neki učesnici mogli osjećati emotivnije. Treneri bi trebali zamoliti učesnike da pronađu mjesto u prostoriji gdje se osjećaju najudobnije, da se udobno smjeste ili zauzmu pozu u kojoj se osjećaju najudobnije, da zatvore oči i eventualno da u pozadini puste laganu, opuštajuću muziku.
- Treneri bi posebno trebali voditi računa o upravljanju vremenom i osigurati da ima dovoljno vremena za sve učesnike da popune različite obrasce za evaluaciju. Proces se ne može završiti prije nego što svi učesnici ne završe i završ

IZDAVAČ:
Youth Power

**YOUTH
POWER**

**Co-funded by
the European Union**

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.